

SZAKDOLGOZAT

Dulácska Zsófia
Ágnes

Látványtervezés,
BA

Kaposvár
2024

Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem
Kaposvári Campus
Látványtervezés Szak

Kasimir és Karoline

Belső konzulens: Igaz-Juhász Katalin

mesteroktató

Rátkai Erzsébet

mesteroktató

Készítette: Dulácska Zsófia Ágnes

BWF3J9

nappali tagozat

Intézet/Tanszék: Rippl-Rónai Művészeti Intézet, Színházi tanszék

Kaposvár
2024

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	4
1) Ödön von Horváth	5
a) Élete.....	5
b) Drámái és munkássága.....	6
2) Történelmi háttér.....	9
a) Az első világháború után.....	9
b) Ipar.....	10
c) Égi jövevények.....	11
d) Ideológia.....	12
e) Gazdasági világválság.....	13
f) Szórakoztatóipar.....	14
3) Kasimir és Karoline.....	17
a) Történet.....	17
b) Háttére.....	19
c) Elemzés.....	20
d) Tervezésem	26
e) Díszlet.....	29
f) Jelmezek.....	41
Forrásjegyzék.....	63

Bevezetés

Szakdolgozatom és tervezésem témája *Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline* drámája. A dráma megszületésekor lejátszódó történelmi folyamatok fontos alapját képezik a műnek és Ödön von Horváth irodalmi munkásságának is.

Diplomamunkám megírása előtt nem ismertem sem a drámát sem az író, baráti javaslatra választottam ezt a témát. Bár másra számítottam, nem bántam meg a döntést. Kifejezetten szeretem a jól eltalált, ironikus humor és a tragikum váltakozását, összefonódását. Bevallom először másra számítottam, de minél többet foglalkoztam a drámával, egyre jobban éreztem a sokrétűségét, mélységét.

A történet a két ifjú kapcsolata köré épül, szerelmük eleinte nem mutatkozik valóságosnak és mélynek, a cselekmény folyamán mégis érzékeljük összetartozásukat, és ez a kapcsolat a fő történetszál, amire felépülnek a különböző rétegek. Van olyan karakter, olyan jelenet, amely kérdéseket vet föl bennünk, de az író célja, hogy engedjük megelevenedni számunkra a szereplők életének ezt a rövid szakaszát, mint pillanatképeket. Elemzésem során igyekeztem rávilágítani a szereplőket mozgató mélyebb folyamatokra megemlítve az írói eszközöket, az ironia és tragikum váltakozó ritmusát.

Szakdolgozatom 3 fő egységből áll. Először Ödön von Horváth életét és műveit mutatom be, majd a választott dráma történelmi háttérét ismertetem kitérve az ipar, a gazdasági válság, az ideológiák alakulására. A dráma mélyebb megértéséhez a repülés és a szórakoztató ipar fejlődésének bemutatása is nélkülözhetetlen a műben megjelenő szimbólumok miatt. Ezután a Kasimir és Karoline című dráma történetének rövid áttekintése következik, majd elemzése a műnek, végül tervezésem bemutatása.

Amikor elkezdtem a kutatási munkát Horváth életéről és műveiről sajnálattal láttam, hogy alakja és művei nem eléggé ismertek a magyar dráma történetében és a köztudatban. Örülök, hogy így a véletlen folytán megismerhettem ezt a különleges író, és műveit.

1) Ödön von Horváth

a) Élete

Az író 1901-ben látta meg a napvilágot, Fiume mellett.

Nevében a von előnév nemesi származására utal. Diplomata apja miatt az utazás és az ebből adódó széleskörű látásmód gyermekkorától hatással volt rá. A lakóhely gyakori változása miatt sok helyen végezte tanulmányait. Budapesten is járt iskolába, de az érettségét végül, Bécsben szerezte meg 1919-ben. Nemsokára egyetemi hallgató lett Münchenben, és emellett dolgozott két lapnál is (*Simplicissimus*, *Jugend*). Ebből az időszakból származó műveit hirtelen felindultságból elégette, ezért nem maradtak fenn.

Német nyelven ír, bár gyermekkorától természetes számára az utazás, Közép- Európa, Magyarország jólismert a gyermek Ödönnek is.

Egyik családi kiruccanásuk alkalmával apját lenyűgözte Murnau hangulata így megvett egy ottani telket. 1924-1933 között ez válik alkotóközponttá Horváth számára, legfőképp itt él. Energikusan tölti napjait, barátaival szórakozik, hegyet mászik, úszik, és ezeket az élményeket, amiket átél, felhasználja megírt darabjaiban is. Sokat tapasztal a kis közösségben az emberi természetről, ami később egyik fő témája lesz, a kispolgárság élete foglalkoztatja. 1927-ben kéri a bajor-német állampolgárságot, de ezt elutasítják.

Jelen volt egy étteremben kirobbanó veszekedésnél, ami tettelegességgig fajult. A fiatal Hitler is részt vett ezen az összetűzésen, így amikor Horváth Ödön tanúként vallott a nemzetiszocialisták ellen, ez a vallomása rányomta bélyegét további életére, és megbélyegezte egész írói pályafutását. Végül elköltözött Murnauból, a politikai helyzet miatt Ausztriába települt át, teljes emigrációra kényszerült. Ez sem oldotta meg a helyzetet, az egyre jobban elterjedő fasiszta ideológia itt is befolyásolta írói tevékenységét és magánéletét.

Végül Párizsban kötött ki, ahol 1938-ban június 1-jén a Champs-Élysée egyik öreg fájáról leszakadó vaskos faág okozta halálát. Halála előtt még amerikai producerrel tárgyalt egyik regénye, az *Istentelen ifjúság* megfilmesítése ügyében. Horváth Ödön ekkor még írói karrierje elején tartott sok ötlettel, megvalósítható elképzeléssel, de élete tragikus módon véget ért.

Leginkább Ausztriában maradt fenn író tevékenységét értékelő hagyomány, de sok helyen újra és újra feltűnnek művei, drámái gazdagítva a kulturális életet, és megrázó, mély lelki élményt nyújtva az emberek számára.

b) Drámái és munkássága

Hogyan is alakult pontosan Ödön von Horváth írói karrierje? Mik azok a fő szimbólumok, témák, amiket felhasznál, amik inspirálják őt?

Kifejezetten fiatalon kezd el barátkozni az írással, 1922-ben. Novellával próbálkozik, aminek hangzatos a címe: „*Gyilkosság a Mohrengasseban*”. Később ezt a kezdeti drámát maga az író is kritikával illette, nem került a nyilvánosság elé csak halála után.

25 évesen nekikezd újabb drámájának „*A szép kilátásnak*”. A mű egy hotel életét mutatja be, ahol egy kissé bolond, egocentrikus bárónő vendégeskedik. Az igazgató Strasser lecsúszott filmszínész. Ebbe a lezüllött társaságba megérkezik Christine, aki, közös gyermekük érdekében, rendezni szeretné kapcsolatát a régi filmsztárral. A környező emberek hátráltatása miatt ez nem sikerül, és Christine csalódottan elhagyja reményeit, és távozik.

Az író stílusa itt már kezd kibontakozni dialógusaiban és karakterépítésében.

Sokszor használja a „*volkstück*” műfaji megjelölést, ami népszínművet jelent, de művei mégsem sorolhatók igazán ebbe a műfajba.

A várva várt sikert meghozó volkstück a *Mesél a bécsi erdő*. A mű a 30-as évek elején íródott, és végül nem játszották színpadon, hiszen ebben az időszakban a német nyelvterületeken nem volt sikere az íróra jellemző gondolkozásmódnak. Műveiben érzékelhető a fasizmus közeli hatalomra kerülésének légköre, a világi változások tragikus feszültsége. Már nem élte meg, de a szörnyűségek előszelét tapasztalta, és előre látta. A *Mesél a bécsi erdő* dráma nem magát a politikai rendszert mutatja be, de a háttérben a világban zajló folyamatok feszültsége, következménye jelen van a műben.

Marianne fiatalaságtól fűtve elmegy újdonsült csábítójával Alfrédal, mert lángoló szerelemre vágyik. Vőlegénye már gyerekkorától Oszkár, egy hentes.

A kispolgári létből kitörni akaró réteg képe jelenik meg, ahol összeollózott ideológiákkal próbálnak egyre magasabbra törni. Mindenhol megjelenik a bohókás hangnem, hogy később zordabb mondatok következzenek, és zárják le a jelenetet. Horváth más munkáiban is játszik ezzel a libikóka dramaturgiával. Marianne a dráma végén visszatér Oszkárhoz, mivel Alfréd otthagyja, és eladja sztriptíztáncosnőnek. Emellett közös gyermekük is meghal. A kicsi,

Alfréd anyja miatt lesz beteg, mert szándékos gondatlansága miatt tüdőgyulladást kap. A végén Oszkár nagyvonalúan megbocsájto szerepét játssza Marianne felé, aki teljes összetörtsége miatt a kiszolgáltatott, alárendelt szerepbe kényszerül.

Az *Olasz éj*-ben az író már előrevetíti a fasiszta rendszer és a jövőbeli német politika vízióját. A republikánusok kerti partira készülődnek. Végül kizárnak egy ifjú munkáspárti csoportot, akik meg tudják védeni őket a benyomuló fasiszta menetelőktől.

Horváth soha nem szalasztja el, hogy élcelődhessen a diktatúra rendszerén. Az ideológiákról lehet vitatkozni, más ideológiával ütköztetni, de ha csak elvi síkon marad, nincs kapcsolata a való élettel. Amint a mindennapi élet részévé válik, már nem lehet távolságot tartani tőle, húsbavágó, döntésre kényszerít.

Utolsó művei közé tartozik az *Istentelen ifjúság* és a *Korunk gyermekei*. Sokszor említett művek ezek, hiszen hűen tükrözik az adott korszellemet, egyre tragikusabban és tragikusabban. 1937-ben írja az *Istentelen ifjúságot* és rá egy évre a *Korunk gyermekeit*. Mindkettő a hitleri Németországban játszódik. Az elsőnek középpontjában egy tanár és az ő etikai dilemmái állnak gyilkossági ügygel megfűszerezve. Undorodva látja, hogy az iskolában a diákok és rengeteg ember azonosul a fasiszta propagandával. Megalkuvásai miatt végül is a gépezet részévé válik. Az iskolai tananyagban is visszaköszönnék a propaganda üres frázisai, de nem változtathat rajta, hiszen ezt követeli a hatalom. Tud érte tenni, hogy ne legyenek teljesen átmosott agyú fiatalok? Mit tehet az ember ilyen helyzetben? Végül szavá teszi ezt a diákoknak, és emiatt bajba kerül.

Az igazgató személyében bemutatja az író azt a megalkuvó embert, aki nem ért egyet a hatalom ideológiájával, de megtalálja a kibúvókat, így eleveckélve végül azonosul a rendszerrel.

Felmerül a kérdés, ki felelős a rendszer fenntartásáért? Az, akitől kiindul az ideológia vagy az is, aki nem száll szembe vele?

Korunk gyermekei Horváth utolsó regénye, amit befejezett.

A történetben egy kiszolgáltatottan jövőt kereső kispolgárra rátalál a katonaság. A fiatalember, aki tragikusan mindig visszatér ugyanoda, ahova elindult, és teljes elkeseredésbe ütközik az élete. A visszatérő motívum megjelenése zárja le a történetet. Ott ül megfagyva, ahol egyszer ingyen levesét eszegetve pihent meg, egy templom tövében.

Ahogy egyre közelebb jön a diktatórikus rendszer rémképe, Horváth munkáiból egyre jobban tűnik el a humoros ironia, és átbillen a mérleg a tragikusság oldalára. A humor már nem jelenik meg olyan formában, mint előtte.

2) Történelmi háttér

a) Az első világháború után

Ödön von Horváth drámái foglalkoznak az egyén és a társadalom problémáival. Az első világháború után különösen instabillá vált a helyzet Európában. A gazdasági fellendülés hatalmas gazdasági nehézségeket eredményezett. Horváth Ödön munkáiban mindezeket a szereplők személyén keresztül mutatja meg, életüket nem csak személyes, hanem politikai problémák is átszövik. Műveiben bemutatott fájdalmak, megpróbáltatások gyakran az első világháború következményei. Így átfogó képet kaphatunk a kihívásokról és ellentmondásokról, amelyek az első világháború utáni Európát jellemzik.

Mi is történt a világháború után?

Az első és második világháború közötti időszak jelentős politikai, gazdasági és kulturális átalakulásokat hozott magával, amelyek mélyen befolyásolták a világban zajló történések irányát és a jövőt.

A békeszerződések utáni politikai térkép új határokat húzott Európában, és megváltoztatta a nagyhatalmak viszonyát. A gazdasági válságok súlyosan érintették a világgazdaságot az ipari forradalom hatásai továbbra is érezhetőek voltak. Új üzleti modellek jelentek meg és formálták a fogyasztói társadalmat.

A szórakoztató ipari szektorban is jelentős változások történtek. Az új médiumok megjelenése, mint például a rádió és a mozi forradalmasította a tömegkommunikációt. Az új művészeti stílusok és kulturális mozgalmak fokozatosan megváltoztatták az emberek szemléletét és életstílusát, mindez napjainkig folytatódik.

Az első világháború utáni határátalakítások és tárgyalások igen jelentős szerepet játszottak a későbbi politikai világrend kialakulásában. A 1919. január 18-án tartott versailles-i béketárgyalásokon a győztes felek, köztük Woodrow Wilson amerikai elnök, Georges Clemenceau francia miniszterelnök, David Lloyd George brit miniszterelnök és Vittorio Orando olasz miniszterelnök megvitatták a további intézkedéseket. Az egyik fő céljuk, Németország meggyengítése volt, amelynek részeként területvesztésekről is döntöttek. Elzász- Lotaringia Franciaországhoz került, a keleti területek Lengyelországhoz, a Saar-vidéket nemzetközi ellenőrzés alá vonták és a Rajna vidéken demilitarizációt rendeltek el. A másik fontos intézkedés, a hadsereg létszámának korlátozása, 100 000 főben. Teljesen

betiltották az újabb katonai sorozásokat és a modern haditechnikák alkalmazását. Emellett jóvátétel fizetésére kötelezték Németországot.

Ausztriára is vonatkoztak ugyanúgy a területi veszteségek, katonai korlátozások. Ezen felül Ausztria és Németország egyesülését, az Anschluss-t megtiltották. Magyarországnak a Trianoni békeszerződés következtében hatalmas területi veszteségekkel kellett szembenéznie. Bulgária helyzete is hasonlóan alakult, tekintve a területek elvesztését, a hadászati korlátozásokat és a pénzületi jóvátételt. Törökországban nagy politikai változások mentek végbe ebben az időszakban, a szultanátus megszűnése és a köztársaság kikiáltása. Az új rendszerpolitika fegyverrel állt ellen a békeszerződés rendelkezéseinek végrehajtása ellen. Végül 1923-ban kevesebb terület elcsatolásával, de végrehajtották a békeszerződést.

Nem csak elcsatolások következményeképp történtek változások. Lengyelország újra egységesé vált a kapott területekkel. Csehszlovákia és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság (Jugoszlávia) új államként létrejöttek. Románia nagy területi nyereségekre tett szert.

A nagy változások, amik a békeszerződés miatt végbementek nem tartottak sokáig. A vesztes oldalon elfogadhatatlannak és megalázónak tartották a viszonyokat. Hamarosan számos ország ellenszegült ezeknek a feltételeknek. Az ekkor uralkodó elégedetlenség jó táptalajt adott a fasizmusnak, a nemzetszocializmusnak és a bolsevizmusnak, amely egyenes úton vezetett háborúhoz és rengeteg emberáldozathoz.

b) Ipar

Az ipari fejlődés megindult a háború alatt. Míg előtte a szén és a vas állt az ipar középpontjában, ebben az időben áthelyeződött a fókusz az acélra, az elektromosságra az olajra és a vegyi termékekre. A világ gazdaság már 1870 óta egyre kiterjedtebbé és sokrétűbbé vált. Még a világháború előtt megjelentek újítások, találmányok. Torpedókat, tengeralattjárókat építettek, de persze nem csak a vízen történtek változások.

A repülőgépek és léghajók feltalálása és használata, a hadviselésben is, teljesen új utakat nyitott meg. Ahogy haladunk előre egyértelműen egyre nagyobb szerepet kap a lőfegyver-, és a gépjárműiparág is, ami a háború igényeihez igazodva jelentős fejlődésen ment keresztül. A kommunikációs eszközök, úgymint telefon és rádiótechnológia, egyre fontosabbá váltak, hisz a mozgékony és a logisztika egyre nagyobb szerepet kapott. Ami még a hadászati fegyvergyártáshoz kapcsolódóan segítette a fejlődést, a kémiai ipar. Robbanóanyagok, gázok

és különböző vegyi anyagok gyártása vette kezdetét a vegyifegyverekhez. A fegyverek mellett az élelmiszeripar is fejlődött, nagyobb termelékenységet és hatékonyságot kellett elérniük a mezőgazdasági termények feldolgozása és a konzerválás terén, hogy el tudják látni a hadsereget és a lakosságot. Azonban egyre jobban elmosódik a katonaság és a civil lakosság közti különbség, mert a gyártás végül teljesen átáll a katonaságnak való termelésre. A nők és gyermekek is teljesen bevonódnak az ipari világba. Létre is hozták a „*Hindenburg-program*”-ot Németországban, ami az egész gazdaságot a hadiipar kiszolgálására állította át.

Az eddig felsoroltakhoz szorosan kapcsolódik a tömeggyártás és a kapitalizmus. Ezek meghatározzák a gazdasági erőforrások felhasználását. A tömeggyártás fő célja, hogy a termék minél nagyobb számban és minél olcsóbban legyen legyártható, így növelték a termelés hatékonyságát. Ez a mentalitás tette lehetővé, hogy gyorsan legyártsák a felszereléseket, amivel fel tudták szerelni a katonákat. A kapitalizmus maga a gazdasági rendszer, amiben a tömeggyártás létrejön. A termelési eszközök magántulajdonban vannak és a kereslet és kínálat diktálja a szabályokat, a szabadverseny. A kapitalizmus alaptézise, hogy ösztönözzé a versenyt és az innovációkat, ami magának a fejlődésnek a hajtóereje. A háború alatt rengeteg vállalkozó jött ki hatalmas profittal a tragikus évekből, felismerve a lehetőségeket és a nagyméretű katonai igényeket. Ebből láthatjuk, hogy az ipari fejlődés, a tömeggyártás és a kapitalizmus kéz a kézben összefonódva alakította ezt az összetett gazdasági helyzetet, ami egyre jobban koncentrált a hadsereg felszerelésének legyártására és a háborús erőforrásokra. Ez teljesen megváltoztatja az ipari és gazdasági térképet és megnyitotta az utat a modern ipari világ gazdaság kialakulásához.

c) Égi jövevények

Az égen való közlekedési eszközök közül, egy kifejezetten meg is jelenik, mint egy erős szimbólum a *Kazimir és Karolineban*. A jármű Gróf Ferdinand von Zeppelinhez köthető, ami sokáig meghatározó repülőeszköznek számított és a háború alatt a hadászatban is felhasználták. A léghajó meghatározása, egy jármű, aminek a ballon belső levegője sűrűségében kisebb vagy egyenlő az őt körbevevő levegővel. Először hidrogént használtak a működtetésében, de később át kellett térni a héliumra, ami kétszer nagyobb sűrűségű, de nem olyan robbanásveszélyes. A léghajóknak három fajtája van: merev falú, fél merev falú és nem merev falú. A merevszerkezetű léghajóval, a zeppelinnel, már az első világháború előtt is kereskedelmi repülőjáratokat üzemeltettek. Nehezen indult a kivitelezés és a reptetés.

Pénzügyi nehézségek is adódtak, de végül a "repülés pártfogoltjai" segítségével elkészültek a megfelelő modellek és üzemeltetni tudták.

A világháborúban a németek érdeklődése megnőtt a léghajók iránt, felhasználták, mint bombázókat, mert sokkal nagyobb mennyiségű bombát tudtak szállítani, így megnőtt a hatótávolságuk is. Bár rengeteg bombát dobtak le, sebeket és halált okozva, de a léghajókat bombázóként nem sokáig használták. Egy idő után tisztán látszott, hogy kifejezetten sebezhetőek, így nem tartották praktikusnak.

A léghajózás később egyre jobban a békés repülés szimbólumává vált a rengeteg katonai bevetés után. Rendszeresen indultak léghajók az Egyesült Államokba, Dél-Amerikába és Európa egyes részeire. 1933-tól, Hitler hatalomátvétele után, egyre gyakrabban használták a náci Németország propaganda eszközeként. Beszédet sugároztak és egy nagy horogkeresztes zászlót lehetett rajta látni. Ezután következett a Hindenburgi léghajó katasztrófája. Nem volt elég forrás és lehetőség Németországban, hogy ennyi hélium gázt használjanak, ami kevésbé gyúlékony, így a végén egy szerencsétlen balesetbe torkollott az égi utazó sorsa. Ez a katasztrófa egyfajta végjáték kezdete volt a léghajózásnak. A második világháborúban még használták felderítésekre, de a háború közben végül teljesen felhagytak a használatával.

d) Ideológia

Ebben az időszakban sok ideológia kezdett el szárnyra kapni az egyik legjelentősebb a fasizmus. Maga a fasizmus összetett jelenség, erőteljes, tekintélyelvű politikai ideológia, ami hangsúlyozza a nacionalizmust, nem veti meg az erőszakot és diktatórikus kormányzást alkalmaz. A 20. században, különösen Európában, vált meghatározóvá a nemzetközi politikában.

Az első világháború pusztító társadalmi és gazdasági hatása okozta azt az instabilitást, ami táptalajt adott a fasizmus kialakulásának. A reményvesztettség, kétségbeesés és megalázottság következménye lett az elhatárolódás és a túlzott nacionalizmus sok európai országban, ami gazdaságilag és mentalitásban is elzárta egymástól az embereket. Ez okozta Európa gazdasági vezető szerepének elvesztését is.

A szélsőséges diktatórikus elvek alárendelik az egyén jogait és szabadságát, erősítik az állam autoriter központi vezető szerepét.

A gazdasági nehézségekkel az eddigi hagyományos vezetés nem tudott mit kezdeni, ez rásegített a szélsőségek felé való nyitottságra. Az emberek egyre elégedetlenebbek és frusztráltabbak lettek. Ebben a helyzetben jelentek meg olyan a határozott politikai személyek, akik fel tudták kelteni az emberek bizalmát, és reményt adtak.

A retorika és az ígéretek, amikkel a tömegek elé álltak, lehengerlően hatottak. Olaszországban Benito Mussolini és Németországban Adolf Hitler a legjelentősebb példák erre. Mussolini 1922-ben már átveszi a hatalmat és úttörőként jelenik meg a politikában. Hitler 1933-ban került hatalomra Németországban és a nemzetszocializmus vezetőjeként hozta létre a totalitárius rendszert, mely milliók vesztét okozta az embertelen etnikai tisztogatások során.

A fasizmus rámutat, hogy a társadalmi és gazdasági válságok által generált feszültségek veszélyes táptalajt képezhetnek az autoriter és erőszakos ideológiák elterjedésének. Ezután a világpolitika fő célja lett, hogy megvédjék a demokratikus intézményeket és értékeket. Ez egy ideig megvalósult, de napjainkban ez a probléma újra aktuálissá válik.

e) Gazdasági világválság

Hiába történt gazdasági fellendülés, ami rengeteg újítást és fejlődést hozott az iparba, az 1929-ben megérkező válság megrázta és befolyásolta az egész világgazdaságot. Ez a válság az egyik legjelentősebb válság a modern történelemben.

Hol is kezdődött? Az Egyesült Államokból indult, amikor 1929. október 29-én, Fekete Csütörtökön a New York-i tőzsde hatalmas összeomlást produkált és a részvényárfolyamok drasztikusan megzuhantak. Mivel rengeteg ország függött az amerikai gazdaságtól és pénztől, így nagyon gyorsan szétterjedt ez a jelenség, mint a vírus.

A válság egyik oka éppen a gazdasági fellendülés. Az 1920-as években a gazdasági növekedés túlzott spekulációkra és hitelekre támaszkodott. A tőzsdei vásárlás új lehetősége, a részvények vásárlása sokszor kölcsönökből történt, a bankok pedig egyre több hitelt adtak az eladósodott ügyfeleknek. Ez az instabil rendszer csak egy ideig tudott működni, az egyre nagyobb növekedés következtében összeomlott.

A globális válság az Egyesült Államokban és Európában egyaránt hatalmas termelési visszaesést okozott. A munkanélküliség hihetetlen mértékben nőtt, milliók veszítették el megtakarításaikat, egyre jobban nőtt a társadalmi feszültség és politikai instabilitás. Ez adta

meg az alapot ahhoz a politikához és társadalmi hozzáálláshoz, ami belehajtotta az embereket egy újabb háborúba.

A válság rengeteg tanulsággal szolgált, a problémát igyekeztek orvosolni. Például a központi bankok új gazdaságpolitikát vezettek be, szigorúbb pénzügyi szabályozást alkalmaztak a gazdasági stabilitás érdekében. Ahogy az amerikai piacról indult, ott is kezdődött a megoldás: Franklin Delano Roosevelttel, New Deal nevű gazdaságpolitikája kezdte el az erős, szigorú beleszólást a gazdasági folyamatokba. A nem mindenki által kedvelt intézkedések végül megoldást jelentettek a problémára.

Ennek ellenére a Nagy Gazdasági Depressziónak hosszú távú hatását lehetett érezni. Alapjaiban rázta meg és alakította át a világ gazdaság szerkezetét. Hozzájárult az 1930-as évek általános válságához és jelentős politikai változásokat eredményezett az egész világon.

f) Szórakoztatóipar

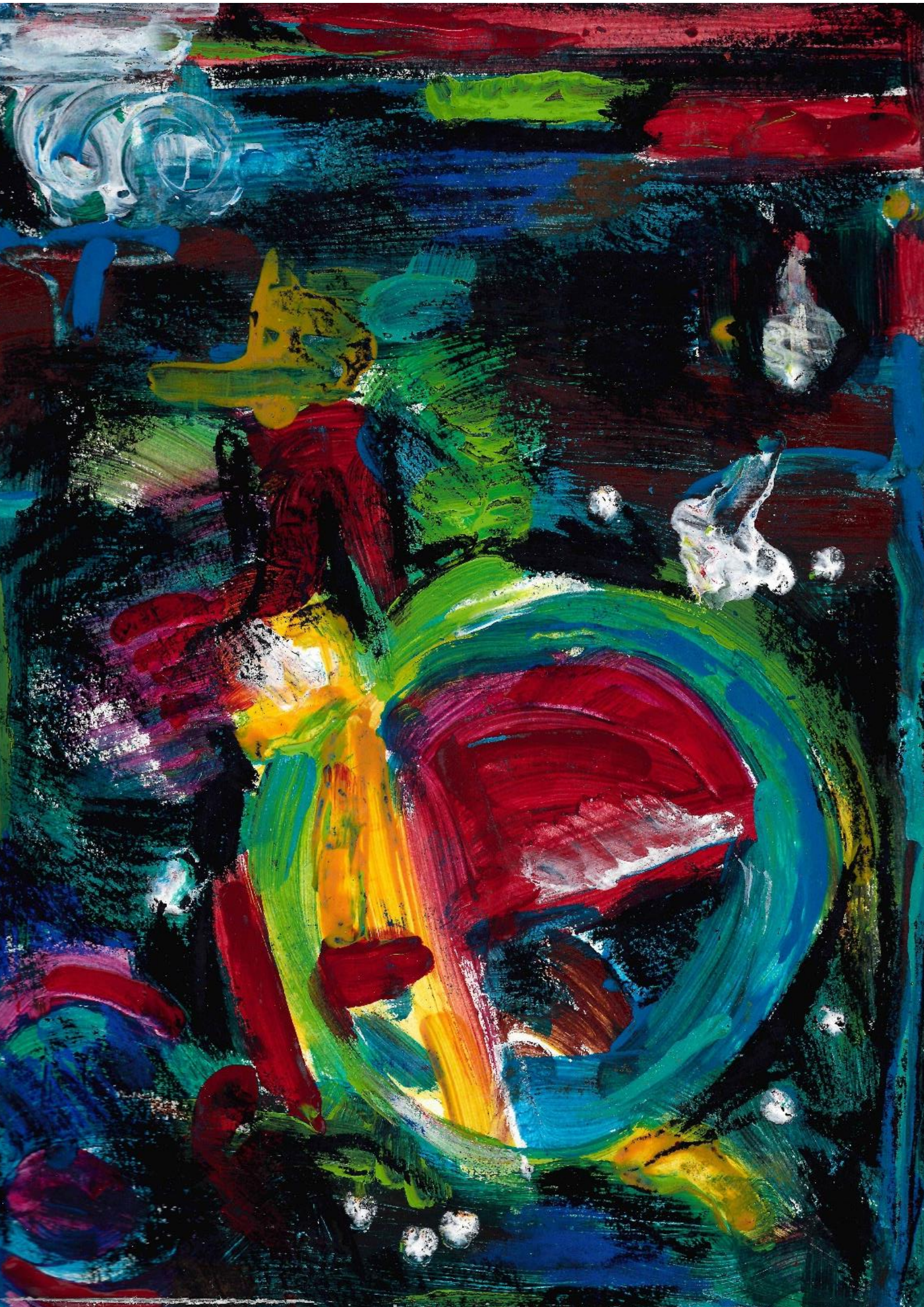
A szórakoztatás világa is nagy változásokon ment keresztül az 1920-as és 1930-as években, és átalakította az emberek szórakozásának módját és formáját. A formabontó kulturális mozgalmak hatása berobbant, és ezután már nem volt visszaút.

Az egyik szórakoztató iparág a mozgókép az 1920-as években rohamos fejlődésnek indult. Az emberek milliói voltak folyamatos látogatói a moziknak, hogy láthassák a némafilmeket. Ikonikus alakok és karakterek születtek, mint Charlie Chaplin vagy Buster Keaton. A gyors fejlődés rengeteg szakember számára kudarcot hozott, hiszen a hangosfilm feltűnése általában a némafilm sztárjainak bukását jelentette, a filmiparnak viszont egyre növekvő sikert hozott. Hollywood elnyerte a világhírű stúdiók központjának titulását is.

A zeneiparban a jazz és a swing korszaka jött el, ami megteremtett a hangulatot az éjszakai kluboknak és táncmulatságoknak az 1920-as években. A változások a divatra és mentalitásra is nagy hatással voltak. A zenei kultúrának meghatározó alakjai Louis Armstrong vagy Duke Ellington. Hatásuk tagadhatatlanul a mai napig jelen van. Ehhez kapcsolódóan berobbantak új és izgalmas táncok, mint a charleston és foxtrot. Egyre nőtt a népszerűsége az éjszakai kluboknak és tánciskoláknak. Ezek válnak a társadalmi élet egyik jelentős központjává. A színház és a kabaré világa is felível.

A rádió, ami más területeket forradalmasított, a szórakozásban is nagy szerepet játszott. Az emberek már otthonaik kényelméből is rengeteg élő előadást, híreket, zenét és különböző műsorokat hallgathattak.

A nép szórakozását szolgálta a müncheni Oktoberfest is. Ez egy nagyszabású népnepély, ahol a résztvevők rengeteg sört fogyasztottak. Zenekarok, mutatványosok szórakoztatták az embereket. Az Oktoberfestet 1810-től napjainkig minden évben megtartják, csak a világháborúk és az 1923-24 világválság idején maradt el.

3) Kasimir és Karoline

a) Történet

Azért választottam ezt a drámát, mert egy barátom ezekkel a szavakkal ajánlotta „Szerintem neked kifejezetten tetszene a darab atmoszférája, pont neked való.”

És valóban, amikor belemélyedtem az olvasásba a helyszín, a rengeteg szín, a fények, a finom illatok és a titokzatos emberfolyam magával ragadott.

Hol kezdődik a történet? Egy októberfest csavaros világába csöppenünk, ahol először megismerkedünk Kasimirral és Karoline-nal. A jelenetek rövid, gyors egymásutánban követik egymást filmes vágás hangulatát idézve.

Veszekedés szemtanúja lehetünk, ahol az elvarázsolts Karolinera elkeseredett Kasimir válaszol. Megtudjuk, hogy Kasimir elvesztette állását és rendkívül borúsan látja a világot.. Karoline-t kissé felingerli ez, hiszen ő csak élvezni szeretne volna a fesztivált és kikapcsolódni. A darabban valamiféle ritmusa van az ő összetalálkozásaiknak, és gyakori veszekedéseiknek. Itt el is válnak hirtelenjében haraggal.

Ezután Karoline elmegy a fagyaltos pulthoz és találkozik Schürzingerrel, egy szabóval. Felvetődik a kérdés: Egy asszony vajon ott marad a párja mellett, ha a férfi elveszti munkáját? Karoline a dráma kezdetén úgy véli, a nő ilyen helyzetben csak jobban ragaszkodik társához. Azonban Karoline szemlélete fokozatosan átalakul a darab folyamán.

A két főszereplő újabb jelenete következik. Kasimir számon kéri a lányt, felmerül a féltékenység árnyéka. Mindketten sértettségből és haragból szólnak a másikhoz, egyikük sem enged.

Karoline fel szeretne ülni a hullámvasútra, és végül megteszi ezt Schürzingerrel. Közben a háttérben megjelenik Szemes Franz és Erna, Kasimir lecsúszott barátja és párja. Szemes agresszív bűnöző, véleménye szerint meg kell verni a nőt, ha nem jól viselkedik. Erna egy fiatal elveszett lány, akit már inkább súlyt az élet, mint segít.

A Kasimir és Schürzinger közötti párbeszéd még inkább felfűti Kasimir indulatait, hiszen kiderül, Karoline nem őszinte hozzá. Újabb szóváltás következik a két főszereplő között, végül a durva szavak („szabászlotyó”) még jobban elmélyítik haragjukat és fájdalmukat.

A történet két idősebb befolyásos férfi szereplő beszélgetésével folytatódik. Rauch, a kereskedelmi tanácsos és Speer, a német törvényszéki elnök kifejezik elégedettségüket a válság ellenére. „...titkos tanácsos mellett ott ül a szolga, a kereskedő mellett az iparos, a miniszter mellett a munkás, addig én ezt a demokráciát csak dicsérni tudom !..”¹

Rövid időre felvillan Mariát és Elliot alakja, akik az alsóbb osztályban megragadt, pénzért mindenre kész emberek, bármilyen testi szolgáltatásra is hajlandók.

Karoline és Schürzinger házasságról való beszélgetését követően összetalálkozik a két társaság: a két hivatalnok , és a szabó Karoline-nal.

Kasimir elhívja kedvesét a társaságból és bocsánatot kér viselkedéséért, szeretne kibékülni, de már késő. Karoline megbocsájt ugyan, de véget szeretne vetni kapcsolatuknak és eljegyzésüknek. A nő rájött, magasabb társadalmi rangot szeretne.

Kasimir figyelmeztető szavai „...azok nem hozzád illő emberek! Csak a kedvüket töltik veled!”.²

A 44-ik jelenet jelentős mozzanat a drámában. Cirkuszi előadáson találjuk magunkat, ahol „torzszülötteket” mutatnak be a nagyközönségnek, köztük a bulldogfejű fiút és Juanita-t a gorillaleányt. A legirónikusabb, hogy aki birtokolja őket és durván bánik velük, egy liliputi ember. Nagy a sietség az újra megjelenő Zeppelinhez. A kissé már ittas Karoline megcsókolja Schürzinger, amikor beérnek ketten a sátorba. Rauch és Speer is megjelennek.

A következő jelenetben Kasimir, Szemes és Erna kocsmában ülnek és isznak. Kasimir elkeseredésében megtalálja Ellie és Maria társaságát, de Ellie és Maria lekoppintják a pénztelen lovagot. Szemes megragadja az alkalmat, hogy bevonja Kasimirt a bűnözői életbe.

Következő jelenet Rauch, Speer, Schürzinger és Karoline a lovardában. Karoline lovagol miközben a két fejes megbeszéli nőügyeit és baráti csevegésük családjaikra is áttér. Schürzinger próbálja figyelmeztetni Karolinet menjenek el, mert visszataszítóan beszélgettek Karoline-ról. Karoline-t már nem érdekli. Végül Schürzinger csalódik és megegyezik Rauchhal, hogy „odaadja” Karolinet és így majd feljebb juthat a ranglétrán.

Rauch és Speer részegen összevesznek és elmondják egymást mindennek a jó cimborák. Rauch és Karoline maradnak csak ott és el akarnak utazni Altöttingbe, a tanácsos úrhoz.

¹ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, huszonharmadik jelenet

² Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, harminchatodik jelenet

Szemes a parkolóban fel akarja törni a kocsikat és ellopni, ami értékes lehet. Addig Erna és Kasimir őrt állnak. Beszélgetnek a szegény emberek helyzetéről.

Közben a parkolóban megjelenik Ellie és Maria Speerrel. Ellie ódzkodik megtenni, amit Speer akar, de Maria emlékezteti, hogy fizetniük kell a lakbért.

Karoline és Rauch is megjelenik a parkolóban. Itt Kasimir és Karoline még egyszer találkozik és elköszönnek egymástól.

Az időben előre ugorva a következő jelenetben Karoline a mentőssel beszélget, aki Rauchot ápolja. Karoline megmentette az életüket a kocsiban, amikor Rauch rosszul lett. Verekedés tört ki a fesztiválon és sok a sebesült, Speer állkapcsa is eltört. Rauch magához tér és szeretne beszélni "barátjával". Eldobja Karolinet, mint egy rongyot.

Erna és Kasimir még mindig a parkolóban vannak. Elkapják Szemest a rendőrök és kiderül, hogy tüdőbaja van, így már biztos belehal egy újabb raboskodásba. Kiderül Erna is került már börtönbe. Erna és Kasimir egymásra találnak tehetetlenségükben.

A két főszereplő találkozik ismét, amikor Karoline mindenben igazat ad Kasimirnak, és újrakezdené kapcsolatukat. A férfi azonban elutasítja, és Karoline nekitámad Ernának. Megjelenik a jókedvű Schürzinger, aki a lány eladásán szerzett jobb pozíciót, és elkíséri a teljesen összetört Karolinet, hogy reményt adjon neki. A teljesen elkeseredett Karoline követi.

b) Hátttere

A drámát az 1920-as évek végén írta Horváth Ödön.

A gazdasági válságról többször szó esik: „...*Válság ide, politika oda...*”³

Némely szereplő nehéz anyagi helyzete, életvitele szintén tükrözi a kor politikai, társadalmi, gazdasági problémáit.

1932-es a premieren nem túl szívélyes fogadtatásban részesült a darab.

Később a siker sem maradt el, de Németországban már eleve visszautasítással fogadták, hiszen az akkori kormány nem kedvelte az írókat és a munkásságát.

A dráma legfőbb eleme a kizsigerelt, reményvesztett világban élő emberek és az álszent, felsőbb gazdagságban élők egymás mellé állítása, összehasonlítása. Ami összeköti őket, a

³ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, huszonharmadik jelenet

multság, a tobzódásba való menekülés attól függően milyen pénzügyi lehetőségei vannak. A kikapcsolódásban levetkőzik kötöttségeiket, korlátjaikat, elfelejtkeznek a nehéz mindennapokról és a felelősséggel járó emberi kötelességekről.

A karakterek örökérvényűek, jellemzően megjelennek az emberi társadalmakban. Ilyen az alacsony sorban ragadt és lopásra rátért Szemes és a magas rangot betöltő, visszataszító, perverz Rauch. Olyan folyamatokat ábrázol, és olyan alapvető emberi problémákkal foglalkozik, ami bármilyen társadalmi helyzetben és időben megjelenik.

c) Elemzés

Horváth Ödön népszínhátnak nevezi Kasimir és Karoline című irodalmi alkotásának műfaját, ami a nép szórakoztatására írt művet jelent.

A mű alcíme: ballada, teli csöndes szomorúsággal, humorral enyhítve.

A szatíra és a komolyság határán billeg az író hangneme. Felveszi a harcot a hazugsággal szemben, hogy lerántsa a leplet a negédes áligazságokról, és láthatóvá váljanak a valóság sokszor gonosz, eltorzult visszasságai.

Horváth Ödönt életében és műveiben a szerelem hitelessége állandóan foglalkoztatja, az író jellemzően irónikus hangvétele még cinikus stílusba is átalakul sokszor.

A dráma bevezető mondata: „*S örökkön él a szerelem*”⁴

Kasimir és Karoline szerelme a mű elején még nem reménytelen, Karoline életszemlélete is ezt tükrözi, de a mű végén mindez romokban hever, és Erna szavai fájdalmasak: „*...Amíg fel nem kötjük magunkat, addig nem halunk éhen.*”⁵

Az író emberi kapcsolatokon, a mű cselekményén át- és átszővi gondolatait a világról, az emberről, politikai helyzetről, a gazdasági válságról. A szereplők beszélgetéseikben kifejtik nézeteiket különböző látásmódjukban attól függően melyik társadalmi szinthez, nemhez, életkorhoz tartoznak.

A két világháború között megrendezett müncheni Oktoberfest a színhelye a drámának, fagyí, vattacukor, hullámvasút, mindenki önfeledten veti bele magát a szórakozásba.

Egy szimbólum rögtön feltűnik az égen, a Zeppelin. A szabadság szimbóluma. Megtestesíti

⁴ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, legeleje

⁵ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, száztizenhatodik jelenet

az elszabadulás reményét, a léghajó elérhetetlenül, de mégis szabadon szeli át az eget újra és újra. A sors iróniája, hogy a hitleri rendszer demagóg propagandát terjesztett a léghajókon. Mindenki éljenez és izgatott.

A rövid jelenetek pörögnek egymás után, ez filmszerű hatást kelt. Odaillő, kifejező eszköz a fesztivál kavalkádos hirtelen történéseihez és a gyors váltásokhoz ebben az elvarázsolt, mámorosan keserű világban.

Kasimir és Karolin első veszekedése azt sugallja, mintha kapcsolatuk felszínes lenne, nem is figyelnek igazán egymásra. Kasimir elkeseredett, durcás fiatalemberként jelenik meg, nem törődik párja érzelmeivel. Mellette Karoline álmodozó, jobb sorból való, kicsit butácska vagy naiv lányként lép színre. Át szeretné adni magát a szórakozás örömének, amire a férfi sértéssel, felháborodással válaszol, hiszen előző nap veszítette el állását. Kettőjük között egyre nő a távolság: az anyagi biztonságban élő hivatalnok lány és a munkanélküli Kasimir között. Vajon ez a szintkülönbség átléphetetlen szakadékot hoz létre kettőjük között?

Máris feltűnik Schürzinger, a szabó, akit visszafogottabb úrnak ismerünk meg, de már elindul annak a karakterfejlődésnek útján, hogy behódolva a rendszernek önzővé váljon, ami valahol mindig jelen van életében. Schürzinger veti fel a gondolatot: „...*Tegyük fel, hogy a kisasszony szeret egy férfit. És tételezzük fel továbbá, hogy ez a férfi munkanélküli lesz. Akkor a szerelem is alábbhagy, méghozzá magától...*”⁶ Itt Karoline köti az ebet a karóhoz, hogy ilyenkor egy valamirevaló asszonynak még jobban ki kell tartania. Karoline személyisége, ahogy egyre jobban kibontakozik a darabban, annál összetettebbnek, zavarosabbnak tűnik. Naiv, valahol szerelmes, valahol nagyratörő és valahol kétszínű a megnyilvánulása. A lány belső változásainak és viselkedésének oka az adott helyzet, ez kényszeríti rá, aminek Schürzinger szerint be kell következnie. Karoline még ellenáll, hisz a szerelem erejében, ami kitart a másik mellett akkor is, ha munkanélkülivé válik.

A darabban valamiféle ritmusa van a két főszereplő összetalálkozásainak, és gyakori veszekedéseinek, egyre inkább elhidegülnek egymástól, és ez zavarodottságot, boldogtalanságot szül bennük. A lányban már ekkor konok düh ütötte fel a fejét, így vőlegényét ellöki magától.

Kasimir felhagyott mérgelődésével, talán itt még lenne esély a kibékülésre, de mintha egymásban szítanák a makacsságot, így haragban válnak el. Kasimir férfias önérzete és

⁶ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, negyedik jelenet

sértettsége munkája elvesztése miatt gátja a békülésnek. Valószínűleg szegényebb sorból származik, mint a lány, de van benne bizonyos tartás és becsületesség, ahogyan vetélytársával, Schürzingerrel viselkedik.

Kiderül, Kasimir gépkocsivezető. Munkája elvesztése miatt két társadalmi réteg közé került, és még nem dőlt el, merre billen a mérleg.

Lecsúszott barátja, Szemes Franz romlottsága Kasimirt is megmérgezi. Gonosz cinikussággal és brutalitással vélekedik a nőekkel való bánásmódról. Karoline ellenzi ezt a fajta mentalitást, de nem érti miért hagyja Erna ezt a fajta bánásmódot. Feltételezhető, hogy a lány nem volt ilyesfajta kiszolgáltatott helyzetben.

Schürzinger szerint: „...*A hirtelen haragú emberek többnyire jóindulatúak...*”⁷ Mindez ironikus, hiszen éppen az ő személyiségében érzünk elfojtásokat, így mintha maga ellen beszélne.

Karoline felül a hullámvasútra új ismerőseivel, és ezzel kezdetét veszi a lány lelki széthullásának hullámvasútja, ahogy egyre jobban beleveti magát az önfeledt szórakozásba.

Szemes lekezelően beszél párjával, Ernával, ami megszokottá válik a darabban. Az Ernával való beszélgetésből kirajzolódik a lány életútja, a lány utalást tesz, hogy „szolgált”, valószínűleg mint örömlány. Megfélemlített, eltompult és reményvesztett.

Kasimir és Karoline újabb összetalálkoznak. A férfi sértetten számonkéri a hazugságot. Karoline mondataiból érezhető, hogy nem akarja megérteni vőlegénye elkeseredett helyzetét. Kasimir a beszélgetés végén durván megsérti Karolinet („szabászlótyó”⁸), ez az utolsó nyílhegy kettejük kapcsolatuk tönkretételében. Érezzük a fordulópontot, amiből már nagyon nehéz visszafordulni ezekkel a negatívan fűtött érzelmekkel.

A két öregúr, Rauch és Speer a kapitalista társadalom két behódolt hivatalnoka, akiknek anyagi biztonságuk a legfontosabb, kíméletlenül gázolnak át bárkin érdekeikért. A szerelem számukra csupán testi élvezeti forrás, erre használják Karoline-t is. Egymás közti barátságuk addig tart, amíg érdekeik nem ütköznek, Karoline kegyeiért versengve egymás ellen fordulnak.

Végül Rauch eldobva a kihasznált lányt visszatér Speerhez.

⁷ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, kilencedik jelenet

⁸ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, tizenhetedik jelenet

Maria és Ellie nem szerepelnek sokat, de jelentőségük a drámában, hogy képviseljék azt a réteget, akik még megőrzik az aktív állampolgár látszatát, a munka sem áll tőlük távol, de sajnos a pénz hiánya ráviszi őket időnként a züllöttebb életre. Itt nem kapunk annyi információt, így ez az én olvasatom az ő szerepkörükről a drámában.

Karoline naivitása látszik válságról vallott nézeteiben, szerinte a politika, a gazdasági válság teljesen külön választható a magánélettől. Könnyű így gondolkoznia annak, aki védett környezetében nem tapasztalja meg olyan nagy mértékben azt, amit az anyagilag kiszolgáltatott emberek. Van igaz a lány szavaiban, de nem tudja azt hitelesen képviselni. Nyitottsága a szabó felé elindítja kapcsolatukat, kiderül, Schürzinger magányos helyzetben van.

A két társaság összetalálkozik és Rauch rögtön meg is hívja Karolinet italozni. Az öregurak kedveskednek a fiatal lánynak nem minden hátsó szándék nélkül. Iszogatás közben leeröltetik Schürzinger torkán is az alkoholt. Ugyebár viselnie kell, amit a főnök úr mond, hiszen Schürzinger a tanácsos beosztottja. Megjelenik Kasimir, aki már lehiggadt és bocsánatot kér, de ezután végleg vége a kapcsolatuknak, mert Karolineban megtörtént már a változás. A nagyravágyás, hogy magasabbra kerüljön a ranglétrán, a sértettség és fájdalom Kasimirrál szemben elfeledteti vele az előző beszélgetésekben vallott nézeteit. Váratlanul ér minket a lányban lezajlott fordulat. Van ebben álmodozás, naivitás is, de dac és mély sértettség. Nincs most visszaút, hiába hangzanak el Kasimir figyelmeztető szavai „...*azok nem hozzád illő emberek! Csak a kedvüket töltik veled!*”⁹.

A torzszülöttek jelenete véleményem szerint egyik fő pontja a drámának. Bemutatják a torzszülötteket Johann a bulldogfejű fiú és Juanita a gorilla lány. „*Johann nem tudja a száját kinyitni, minek következtében mesterségesen táplálják. Egy rendkívül bonyolult műtétrel ki lehetne ugyan nyitni a száját, viszont ennek következtében többé soha nem tudná becsukni...*”¹⁰. Megindítóan realista ebben a kitekert világban. A megjelenő Zeppelinre kifut mindenki, és a cirkuszi személyzet is ki szeretne jutni nézni a látványosságot, de nem engedik ki őket. A szigorú főnök liliputi ember, az írora oly jellemző groteszk elem itt is megjelenik. Vitatkozás közben a bulldogfejű Johann összeesik, mert gyenge a szíve, Juanitat pedig pralinével próbálják meg lekenyerezni. Ez a jelenet maga az őszinte valóság, ezek a

⁹ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, harminchatodik jelenet

¹⁰ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, negyvenedik jelenet

szereplők, a legemberibbek, tiszták és őszinték, de mindenki inkább kiszalad a Zeppelint meghallva, és otthagya a "csúf" valóságot, mintha nem is létezne.

Karoline az alkohol hatása alatt megcsókolja Schürzinger. Rauch is visszatér a sátorba és Schürzinger főnökének behódolva Karoline -t leértékeli. Számára saját érdekei, érvényesülése a legfontosabb, nem az emberi kapcsolatai. A későbbiek folyamán teljesen kiszolgáltatja a lányt Rauch-nak minden szívfájdalom nélkül, hogy a magasabb beosztást elnyerje. A darab végén az összetört Karoline-t gúnyos, megalázó kedvességgel karolja fel.

Kasimir nagyon csalódottan üldögél a kocsmában Szemessel és Ernával. Kasimir nem hisz már a kapcsolatokban, de inkább egyfajta pátoszos csalódottsággal. A következő jelenetekben Szemes és Erna személyisége jobban kibontakozik. Szemes nem is olyan ostoba, mint ahogy első benyomásra gondolhatnánk. Tisztában van kilátástalan helyzetével és azzal, hogy nem foglalkozik vele senki, így magára van utalva, megszerzi, amire szüksége van. Faragatlan alak, de a maga nyers módján őszintén éli az életét. Erna kéri Franzot, hogy hagyják Kasimirt nem közülük való. Erna teljes beletörődöttséggel él, valószínűleg nem is tapasztalhatta meg, milyen lehet másképpen élni, le is mondott róla. Kasimir odahozza az asztalhoz Mariat és Ellit, de nem maradnak sokáig, mert a volt sofőrnek elfogy a pénze. A két nő különbözik korban, tapasztalatban, Maria idősebb, tapasztaltabb, és realisabb, a fiatal Elliben megmutatkozik a naiv, butácska nő.

Karoline megjelenik az ivóban, de nem találkozik a két társaság. Kasimir azonban felismeri a helyzetet, beszédet intéz a nőhöz, bár ő nem hallja. Kifejezi teljes reménytelenségét és gyökértelenségét. Karoline-t hibáztatja a rossz döntések miatt, érzi, mit jelent a lány elvesztése. Nehezebb körülményei, küzdelmei miatt jobban átéli kapcsolatuk elvesztésének tragédiáját. A munkanélküli férfi a két társadalmi réteg között imbolyog, de sajnos előre látható, merre fog billenni a mérleg.

A lovardában Karoline már teljesen elveszíti önmagát, és átadja magát a mulatozás élvezeteinek. Schürzinger is figyelmezteti Karolinét józanabb pillanatában, hogy ez nem a lánynak való társaság. Karoline lerázza magáról az irányítást, és a beszélgetésből kiderül, Kasimir még mindig a lány szívében van, de sértetten elutasítja mindenkitől az irányítást. Megpróbálja bebeszélni magának, hogy az érzelemmentes élet egyszerűbb,

A két idősebb férfi már nagyon részeg és Rauch minél hamarabb szeretne a lényegre térni az ifjú hölgygel. Schürzinger végül is "eladja" Karolinet egy jobb pozícióért. A szabó gondolkodás nélkül elfogadja a kereskedelmi tanácsos mézesmázos közeledését és

megragadja a lehetőséget. Benne van ebben a döntésben önzése, nem eléggé szilárd jelleme és sértettsége Karoline visszautasítása miatt. Rauch és Speer összevesznek, mert mindkettőjük szeretné ágyba vinni a hölgyet. A két barát máris képes ócsárolni egymást a nő miatt.

Rauchról kiderül, hogy nem jó egészségügyi állapotban van.

Karoline és Rauch közös utazása megpecsételi a lány sorsát.

A parkolóban Szemes elkezd az akcióját az autók között, és belevonja ebbe Kasimirt is. Ezzel a munkánélküli sofőr elindul a lecsúszás irányába, dönt, hovatartozásáról. Ernával őrt áll, amíg Szemes "dolgozik". Forradalomról és általában az emberekről beszélgetnek. Erna reményvesztettsége ellenére bíz az emberekben lévő jóban, hiszen véleménye szerint nem önmaguktól rosszak az emberek.

Ellie és Maria megjelenik Speer a parkoló egy másik szegletében és a vén perverz törvényszéki elnök pénzt ajánl "szájerotikáért". Ellie nem akarja, de Marianak fontosabb a megélhetésük.

Anyagi előnyökért bármit hajlandó az ember megtenni – ezt sugallja ez az eset, Szemes és Erna története, Schürzinger viselkedése, Karoline lezüllése, a két öregúr élete. Szomorú, pesszimista világlátás, de ennek ellenére éppen a sötétségben villan föl a fény, a szereplők megnyilatkozásaiban, gondolataiban mégis ott a remény, Karoline és Kasimir fájdalmában, Erna nézeteiben és a cirkuszi torzszülöttek tiszta őszinteségében.

Karoline összetalálkozik Kasimirr a parkolóban és végső búcsút mondanak. Ez az utolsó szeg közös életük széthullásának koporsójában.

Az új helyszínen az elsősegélyállomásnál már csak az eddigi cselekmény, döntések következményeit láthatjuk. Karoline megmentette a tanácsos és a saját életét, hogy lefékezte az autót az utolsó pillanatban. A lány megemlíti egykori vőlegényét, Kasimir még mindig ott van a szívében. Kiderül, hogy tömegverekedés tört ki a fesztiválon ezért rengeteg sebesültet kezelnek. Speernek eltörött az állkapcsa és ezt meghallva a pihegő Rauch visszatér régi barátjához, Karoline nem érdekli többé, hiába mentette meg életét.

A parkolóban elkapják Szemest és kiderül, hogy beteg és ezt a börtönbüntetést nem fogja túlélni. Kiderül Erna is volt már börtönben. Kasimir és Erna elkeseredésükben és magányukban összetartozásukat élik meg, osztoznak nehéz sorsukon.

Karoline megjelenése már késő, a lány belátta végre, hogy az érzelmei még mindig egykori

vőlegényéhez kötik. Szinte kisgyermekként, bűnbánóan tér vissza a férfihoz, de újabb elutasítás, megalázás éri. Kasimir már teljesen elhidegültén válaszol, elzárja magától volt szerelmét.

És ekkor jelenik meg Schürzinger győztesként, jókedvűen és elújságolja szerencsését. Végül a teljesen kiüresedett, elkeseredett, megalázott Karoline-t elvezeti a szabó azt ismételve, hogy egyre jobb lesz minden. Karoline tovább ismételteti Schürzinger szavait, mintha belekapaszkodna ebbe az utolsó mentőkötélbe, amiről tudja hogy nem fog már segíteni rajta.

Végezetül lezárul a dráma Erna szavaival:

„...Amíg fel nem kötjük magunkat, addig nem halunk éhen..”¹¹.

Az íróra jellemző irónikus, szatirikus hangvétel végigkíséri a művet, és a drámát indító mondat : *”s örökkön él a szerelem”*¹² gúnyos, cinikus színezetet kap Erna zárómondata mellett.

Ide vezetett a cselekmény, ez lett a szereplők döntéseinek következménye, hogy romokban hever minden. És mégis. Ez a drámai tartja fel a tükröt a nézőközönségnek, hogyha így megy tovább ez lesz a vége. Egy lehetőséget ad a változásra.

d) Tervezésem

Ahogy újra és újra olvasom vagy átfutom a drámát egyre jobban és jobban érzem mennyi történet és rétegeltség van benne. Emellett rengeteg lehetőség és út, mind rendezésben, mind látványtervezésben. Bennem egyre jobban felerősödött ez a kissé álomszerű delíriumos világ, ahol minden szurreális, ami megtörténik, de mégis minden megtörténhet. A helyszín szempontjából szerettem volna megmaradni egy fesztivál hangulatnál, de nem megragadni a tradicionális octoberfestben. Ez a kissé elrugaszkodott érzés egy fesztivál mulatozó hangulatával ötvözve kihozta a cirkusz vonalát is.

Végül a tervezés inkább több cirkuszi hangulattal és elemmel rendelkezik, azért is, mert egy másik fontos tényező ötlött a fejembe. Az én koncepciómnak és kapcsolatomnak a drámával egy nagyon fontos dramaturgiai pontja van, a torzszülöttek. Ők mindenképpen hoznak egy cirkuszi vonalat. Ők számomra a legemberibb szereplők, így miért ne fordítsuk meg a

¹¹ Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, száztizenhatodik jelenet

¹² Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József, legeleje

helyzetet. A karakterek rajtuk kívül, jobban egy elmaszkírozott mutatványos hangulatát hordozhatnák, így még jobban kihangsúlyozva az ő kiszolgáltatott emberségüket.

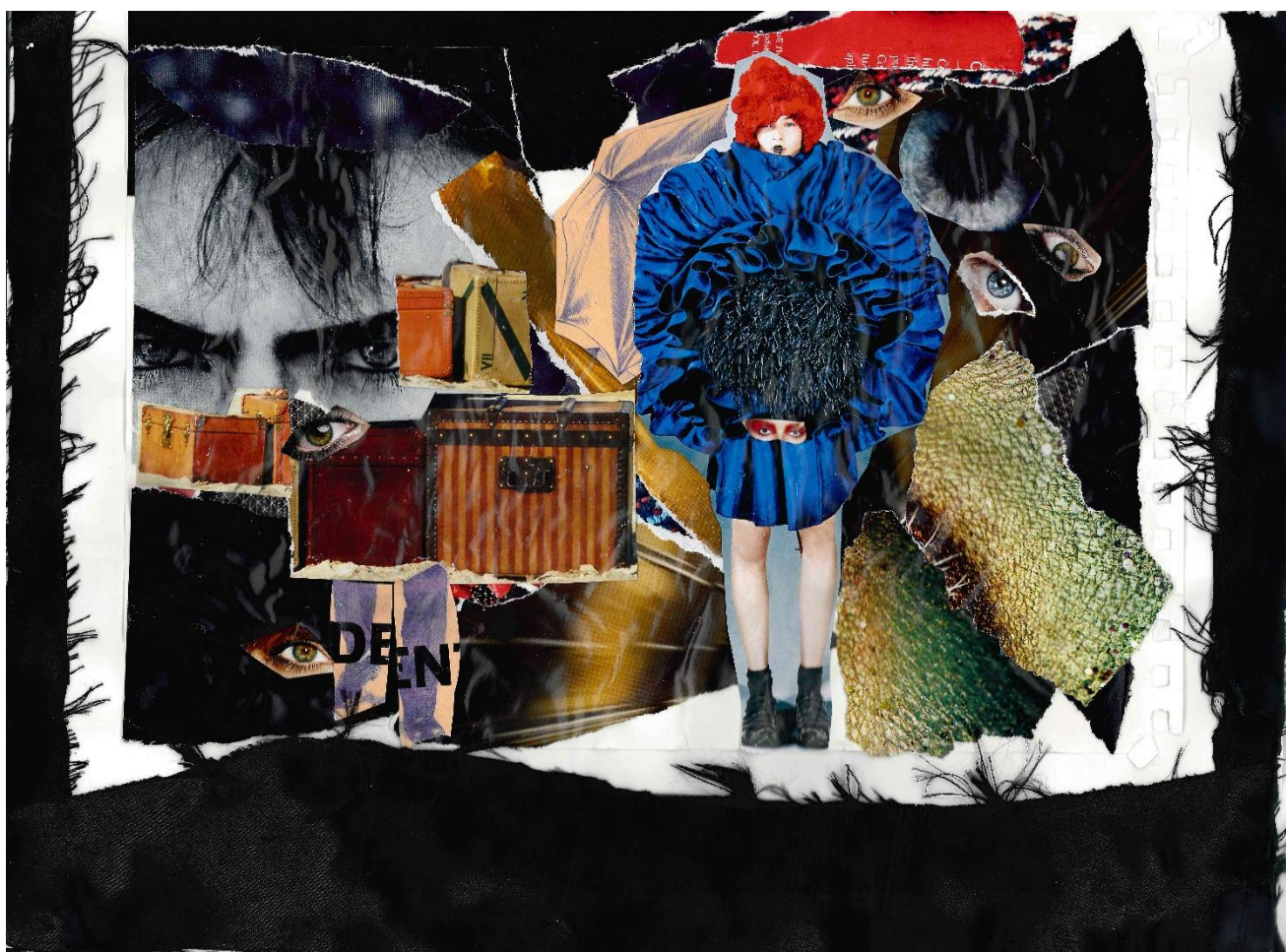
Ami a legelején felvillant a fejemben, mint ötlet, textil csíkok használata, ami kifut teljesen a nézőtér fölé. Ez kapcsolódhat a fesztiváli sátrakhoz és egy szimbolikus átültetése is lehet a nyitott világnak és a Zeppelinnek. Elérhetetlen ott van a fejünk felett és fénylik a megadott pillanatokban.

Ez tovább ment és végül megmaradt a textil és a sátor. Annyira, hogy maga egy sátorbelső megjelenítése vált a fókusszá. Egy hatalmas bejáratral, amit a színpadépítők fel tudnak húzni csigákkal a nézőtér fölé, amikor kezdődik a móka és kacagás. Itt egy probléma lépett fel, az Örkeny Színház. Mivel erre a színházra esett a választásom az érdekes színpadi elrendezése miatt. Nem egy nagy színház, két szintes nézőtere még jobban levágja a teret a nézőtér felett és ha ez nem lenne elég rengeteg lámpa található a színházban (ami alaphelyzetben nagyon jó és rengeteg lehetőséget ad), ami kicsit problémássá teszi a nagy volumenű textil elképzelést a hatalmas sátorbejáratral, ami a függönykamrából kezdődik, mint egy rendes színházi függöny.

Az ezekből adódó problémák végül úgy oldódtak meg, hogy traverz tartók lettek felhelyezve a színpadra és a portál elé, amire textilcsíkokat lehet rákötni. Így ki lehet alakítani egy kis trükközéssel, hogy tudjon működni a világítás a textilekkel. felkötésüket könnyeden lehet változtatni. Sajnos a nézőtér felett való teljes felhúzását ki kellett hagyni a sátorbejáratnak, de azért valamennyivel előrébb lehet felerősíteni a csigákat, amikkel felhúzzák így nem a teljes effekt, de egy részét meg tudtam tartani.

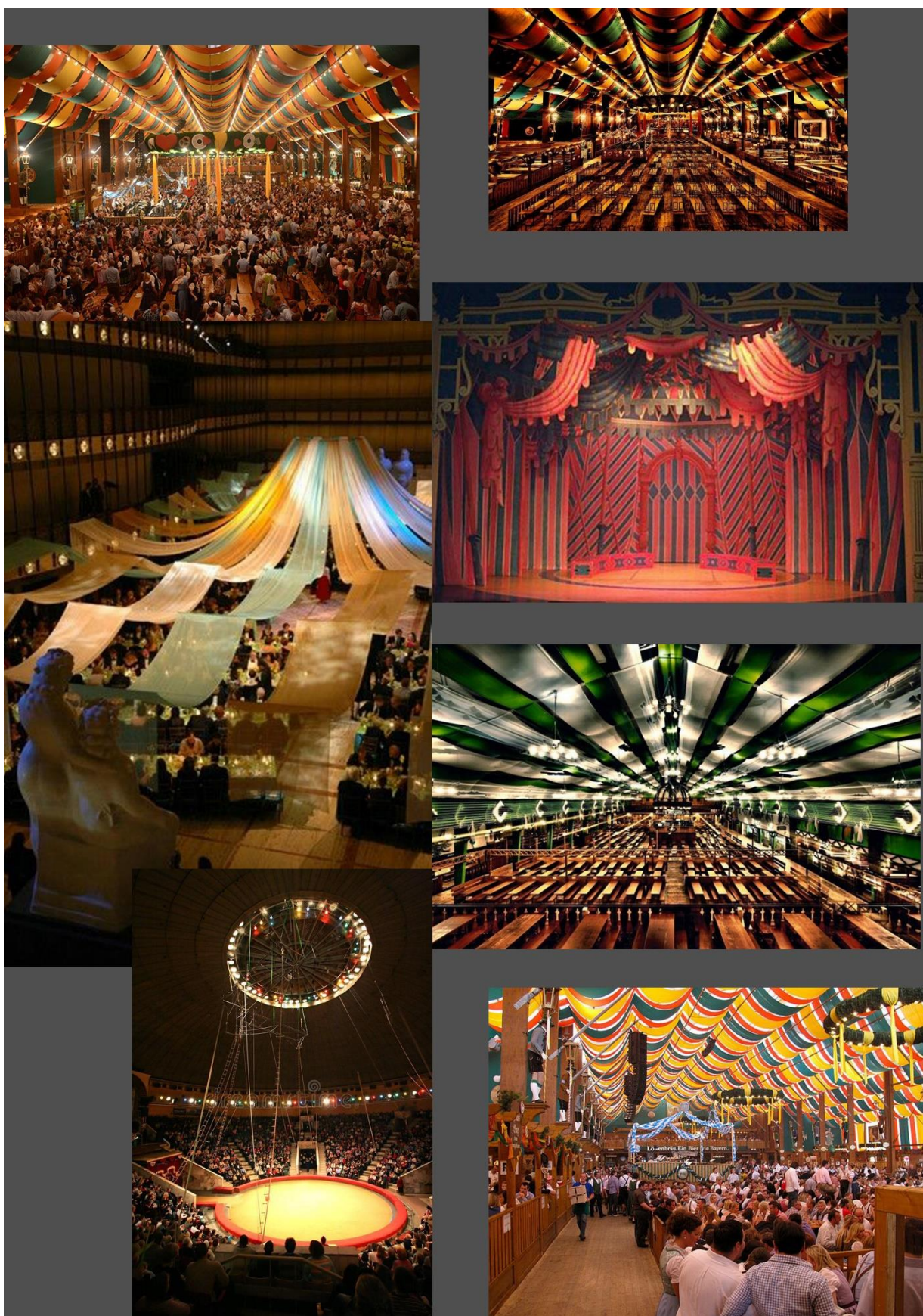
A színpadi padló földdel van borítva, amire szépen lassan rákerül szemét is. Nagyon fontos, hogy a torzszülöttek jelenetnél lapátokkal arrébb kotorják a földet a forgóról, amin megjelenik egy hasonló mintázat, mint a textileken és ez lesz a "porond" az előadásukhoz.

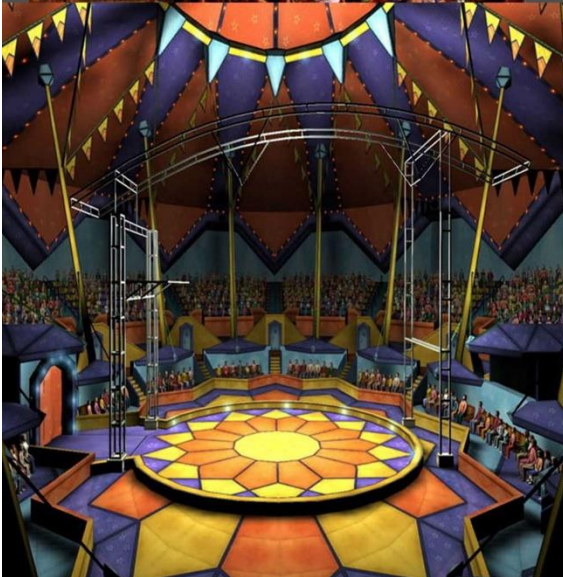
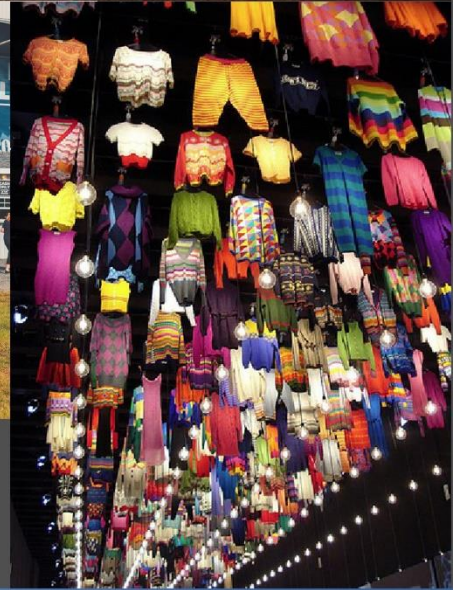
Ez a jelenet nem csak a színpadi díszletben hoz változásokat, hanem a jelmezekben is fontos szerepe van. A torzszülöttek saját kitaszítottságuk rablancán élik mindennapjaikat és kiszolgáltatottság ebben a helyzetben belekergeti őket a torzszülöttségbe. Nálam, mint idős emberek jelennek meg, olyan fehér jelmezekben, ami hozzákötődik, ahhoz az attribútumhoz, amit hozzájuk kapcsolnak, mint negatív megkülönböztetés. A többi szereplő egy eltorzítottabb sokkal színeesebb formában jelenik meg. Testfestésekkel a testükön.

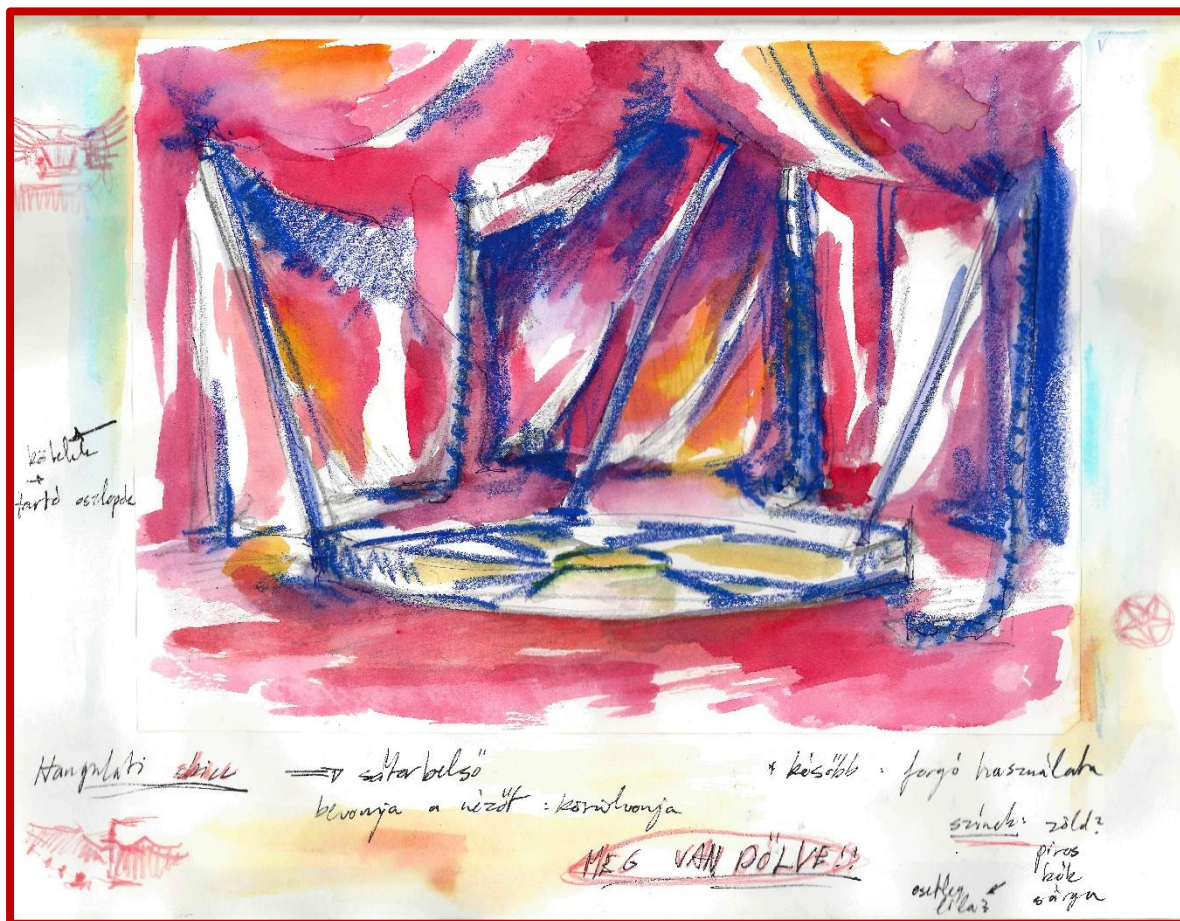
Hangulati kollázs

e) Díszlet

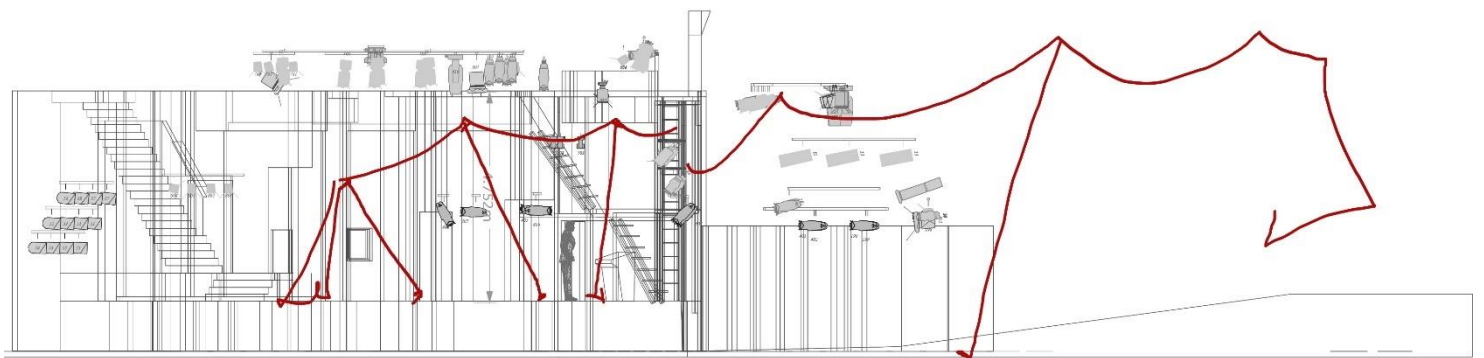

Örkény István Színház - Budapest

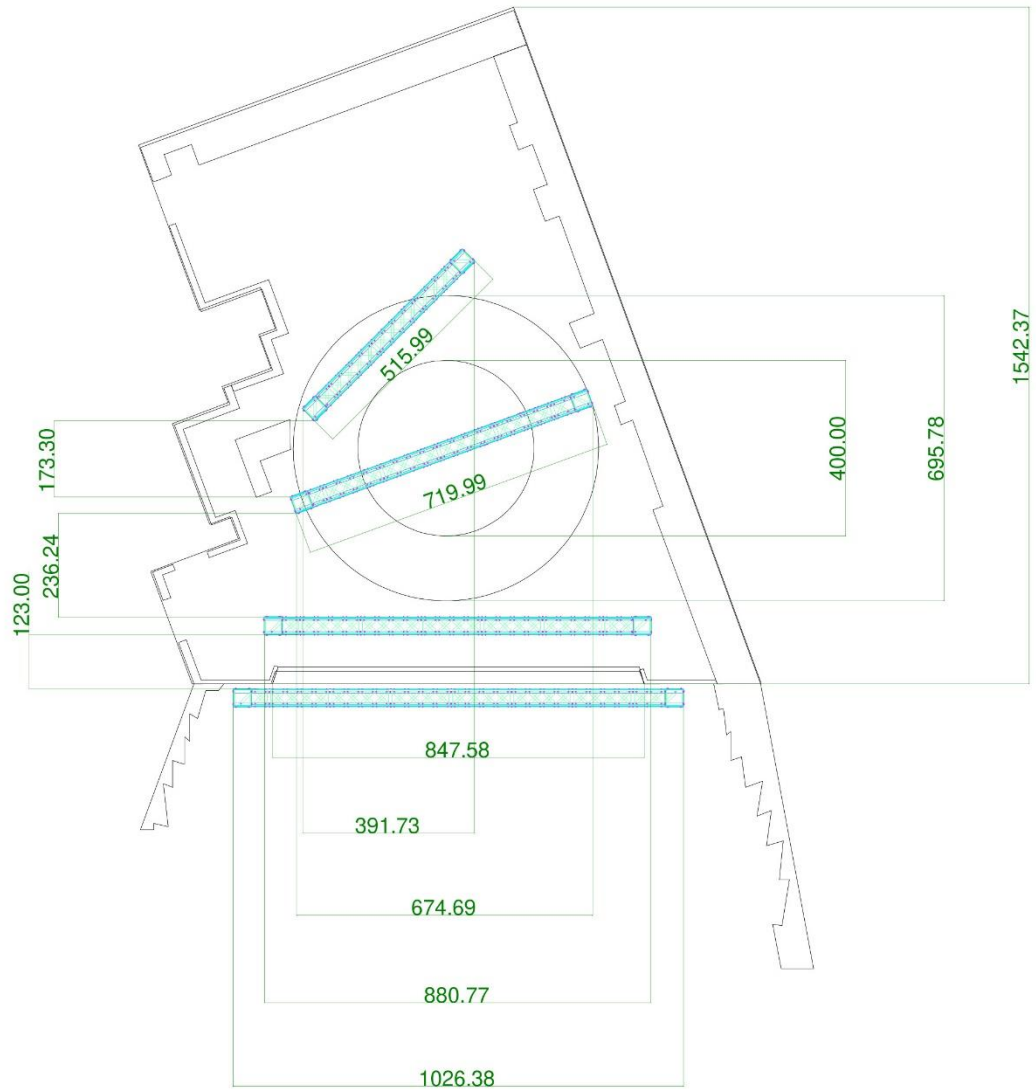
Lighting map - Left View

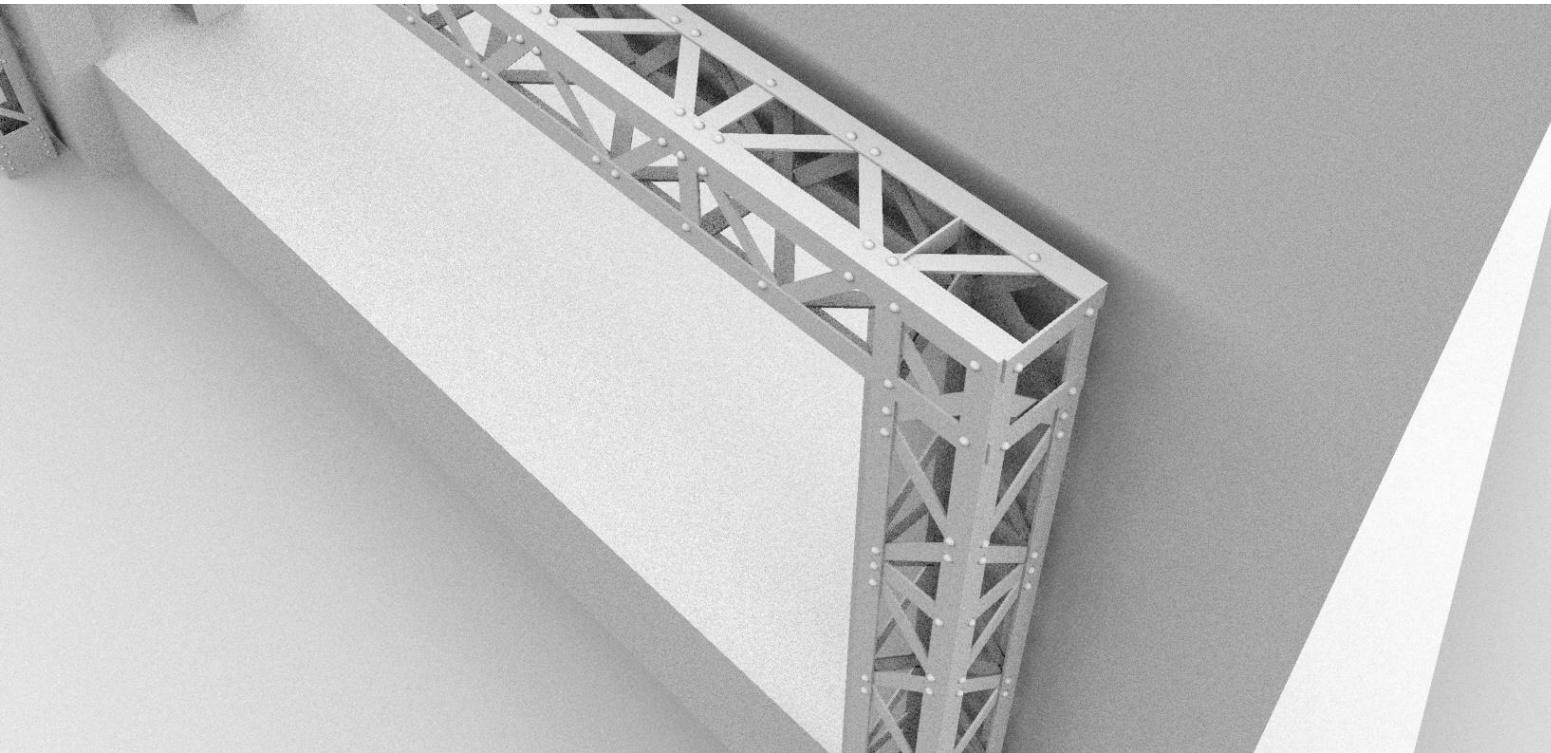
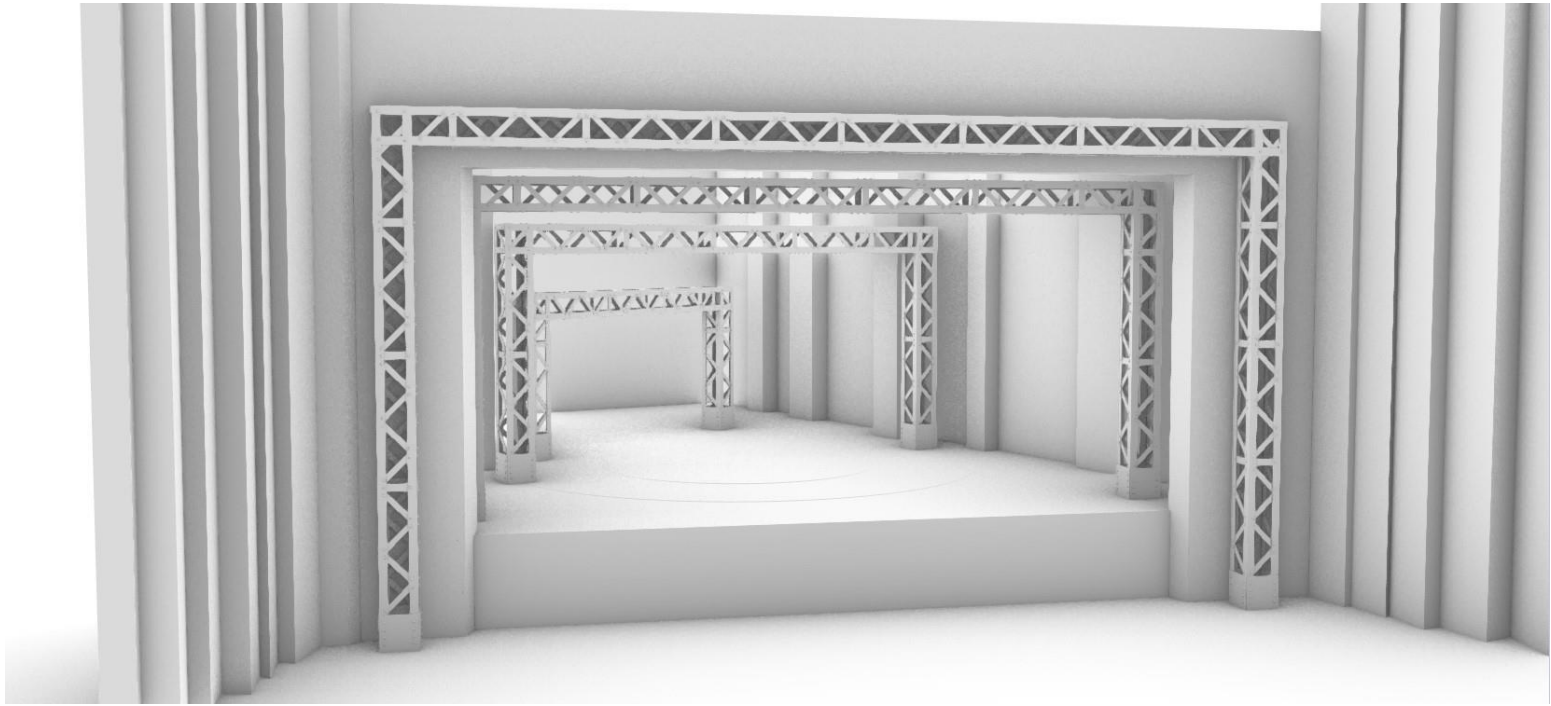

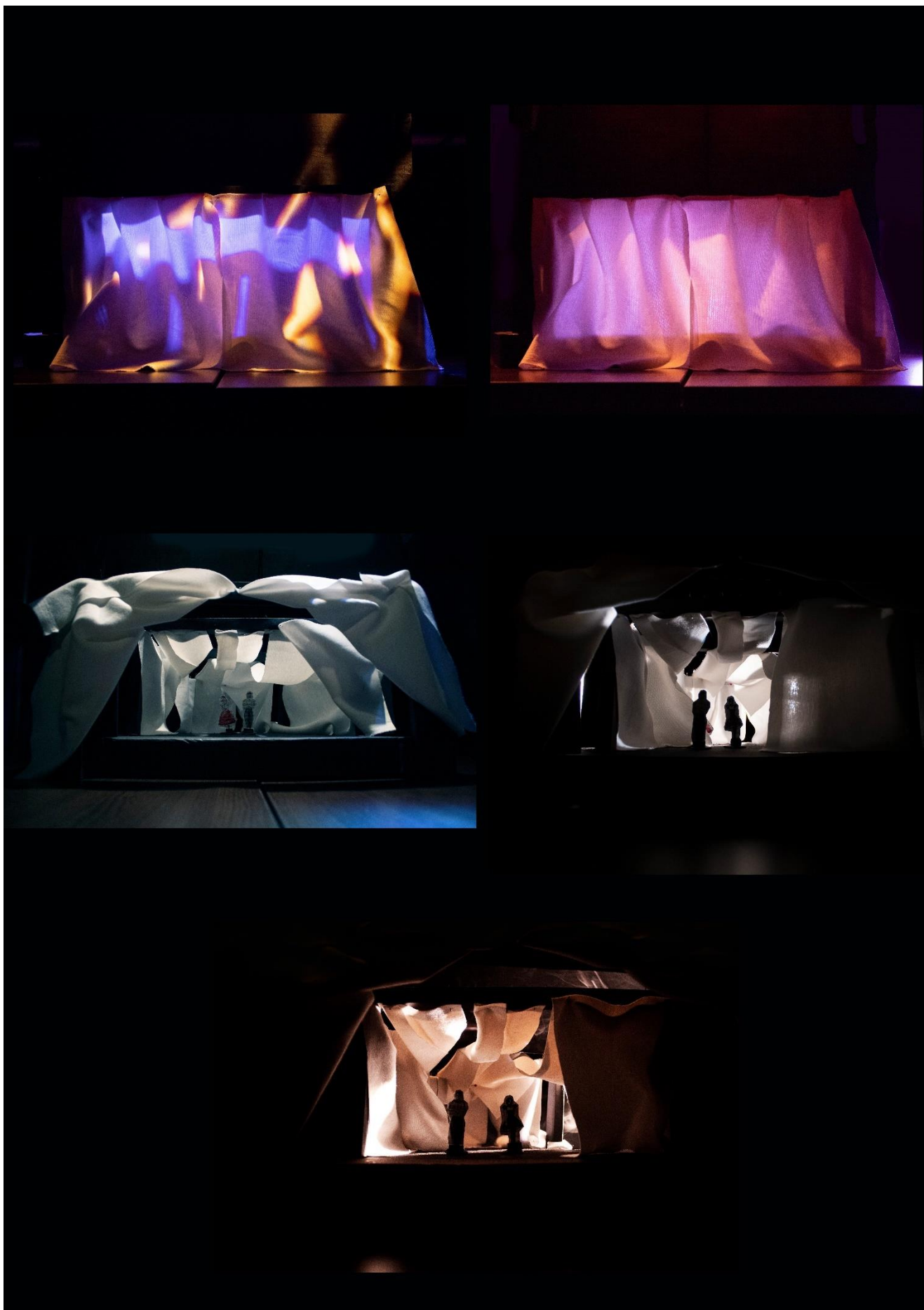

Textil
minták, próbák

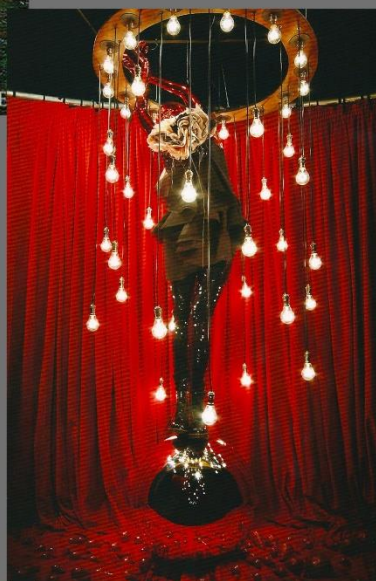
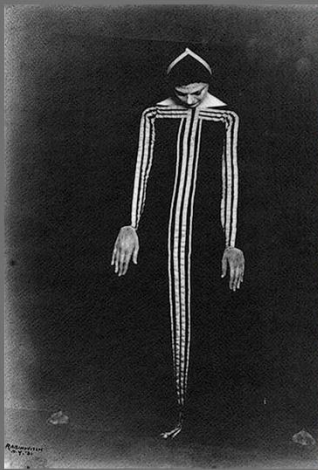

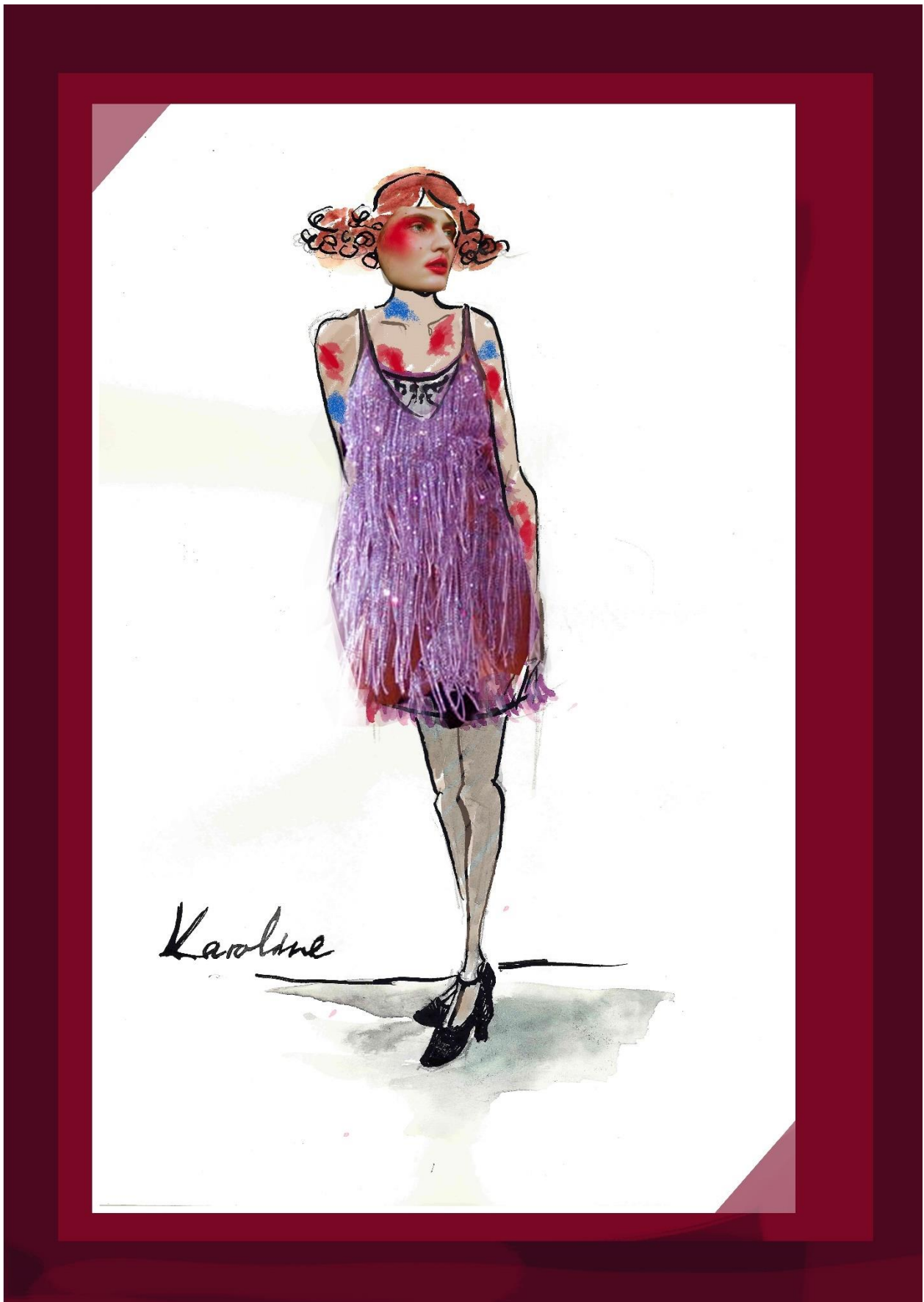
f) Jelmezek

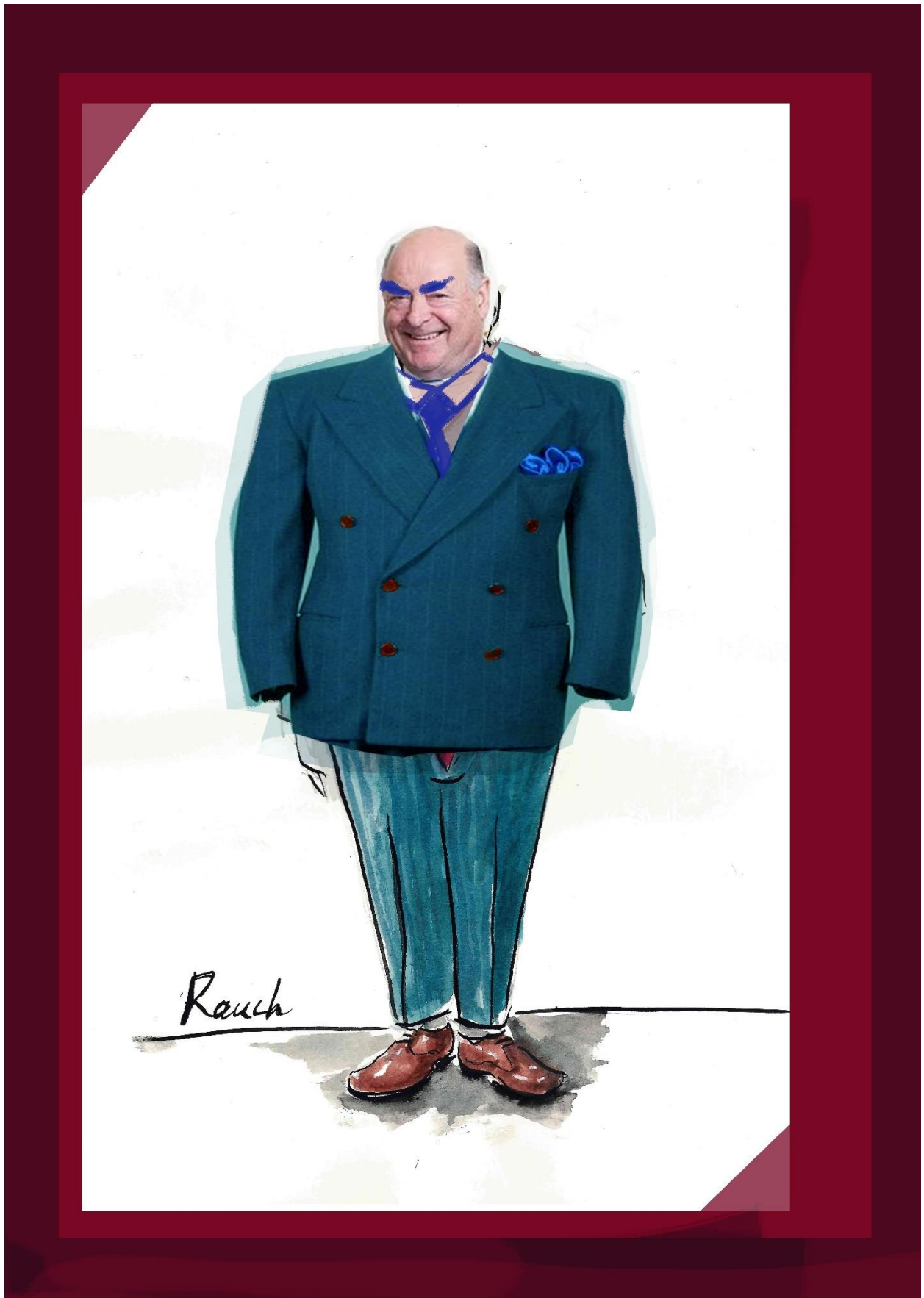

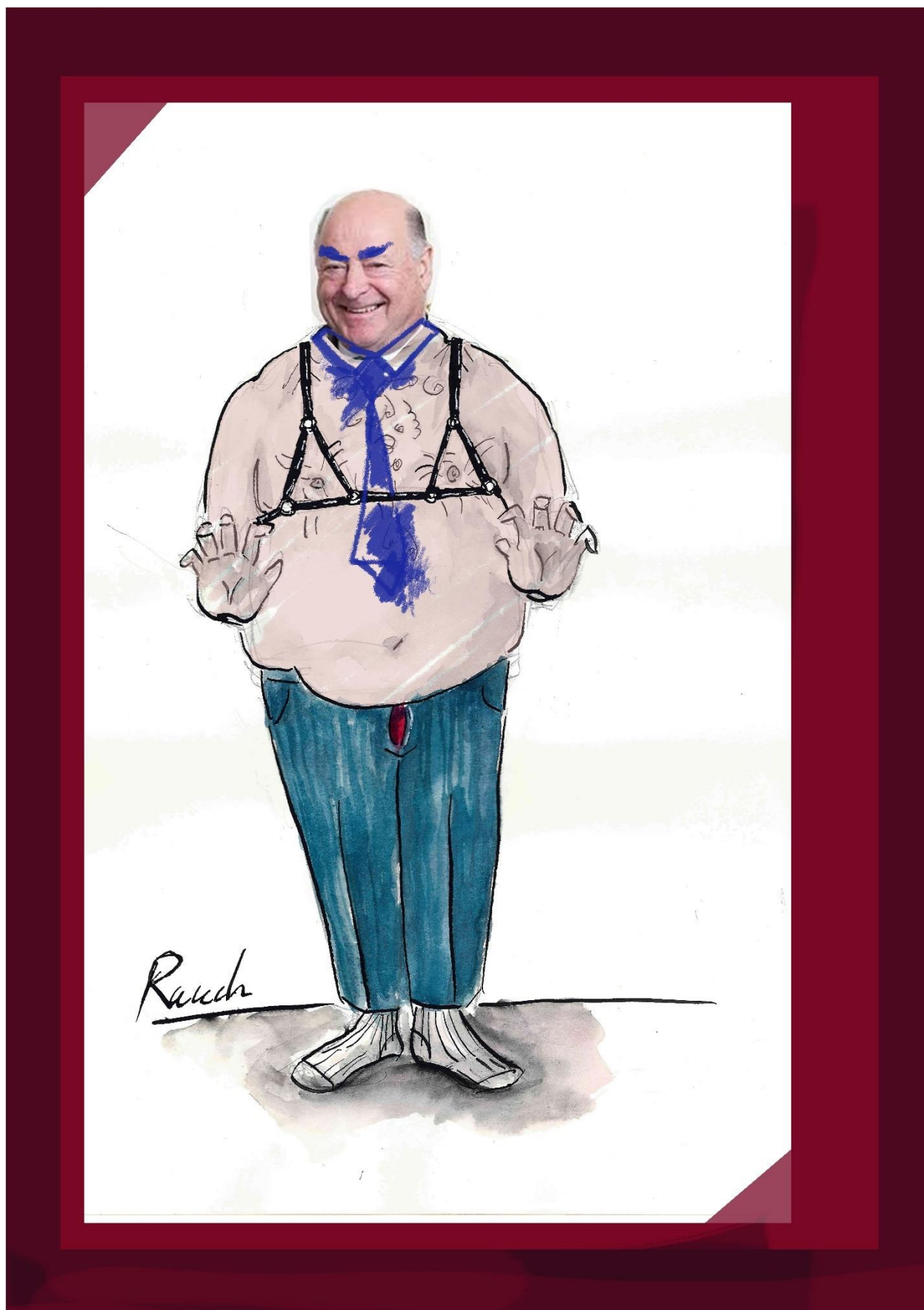

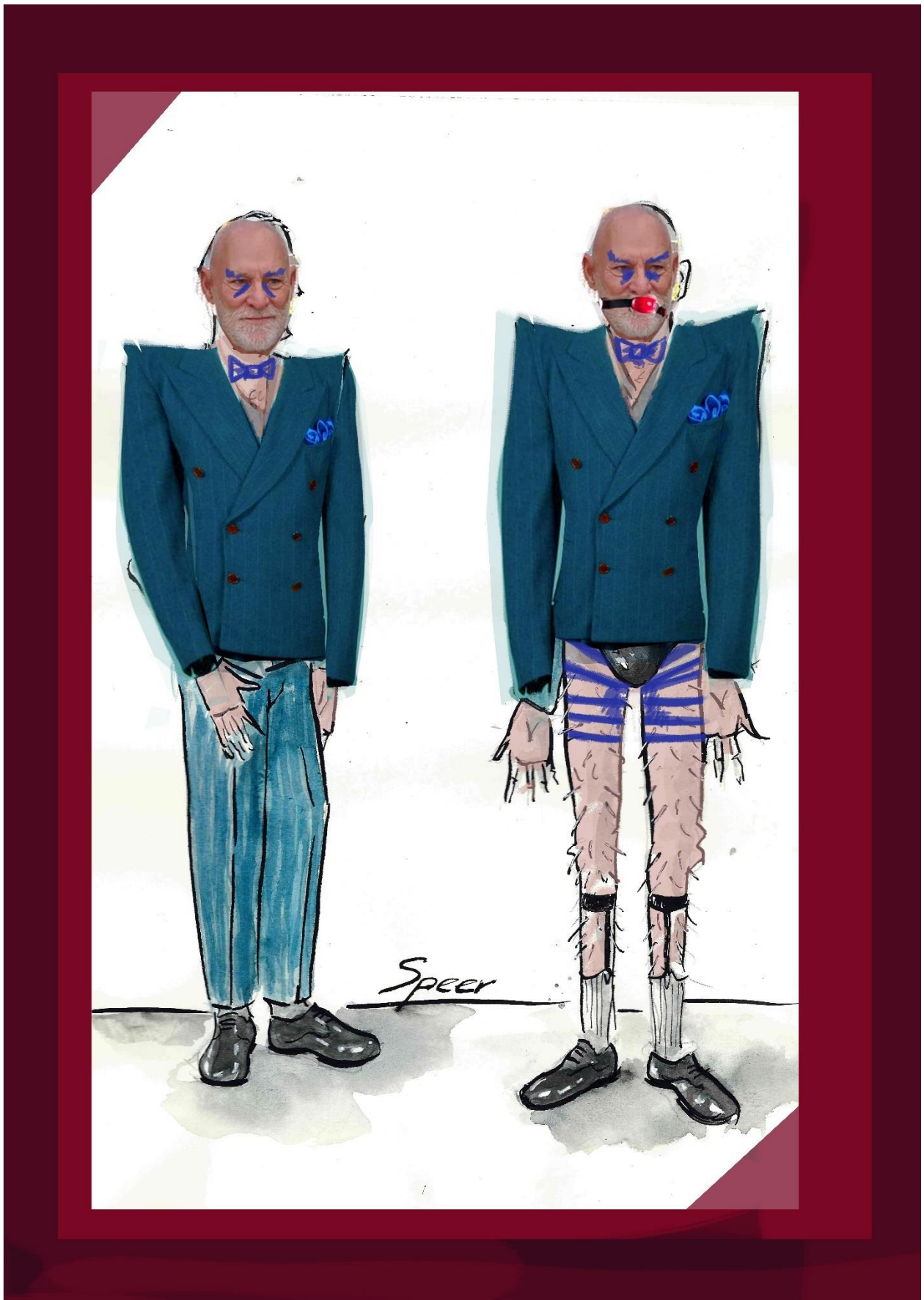

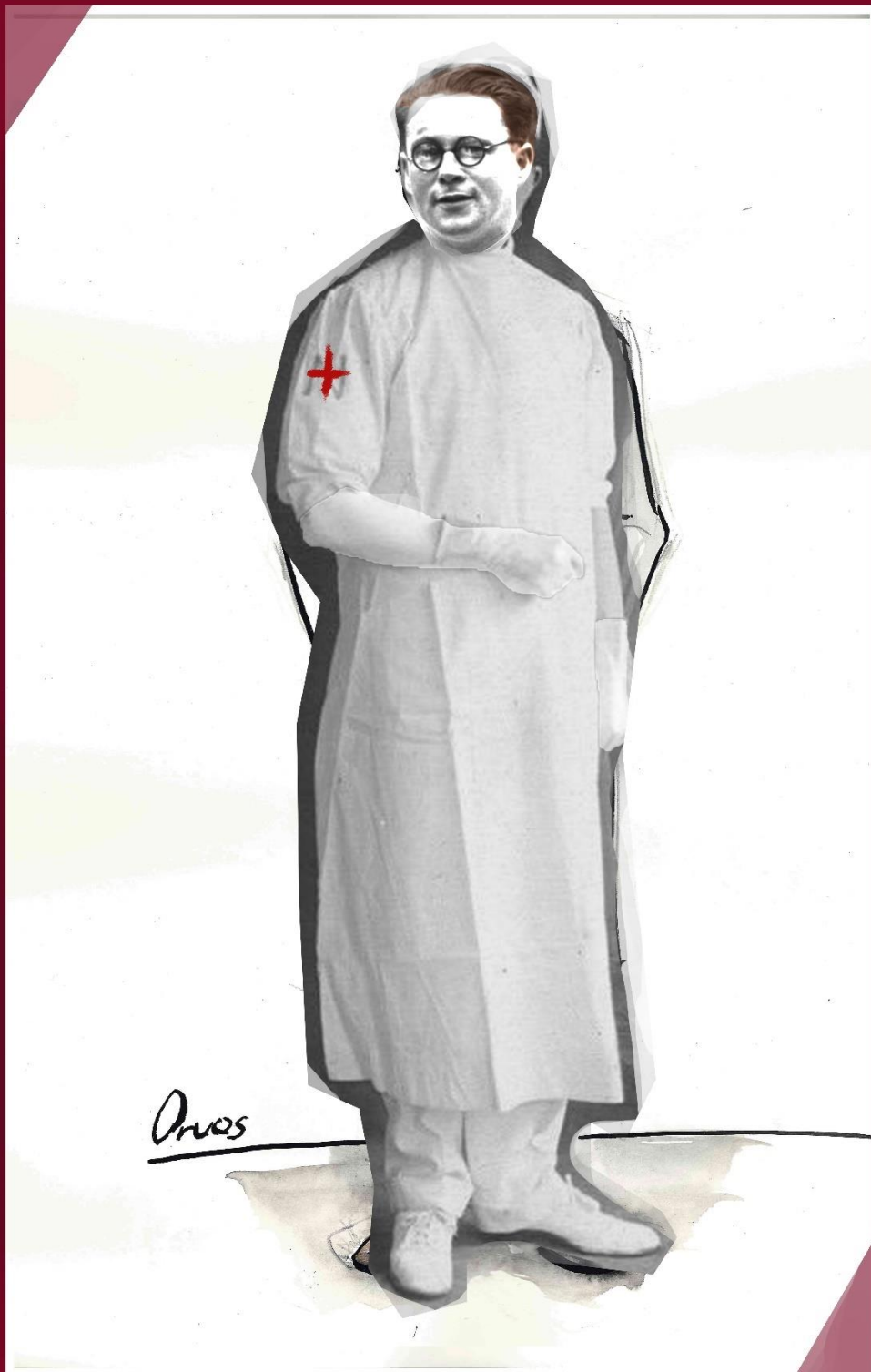

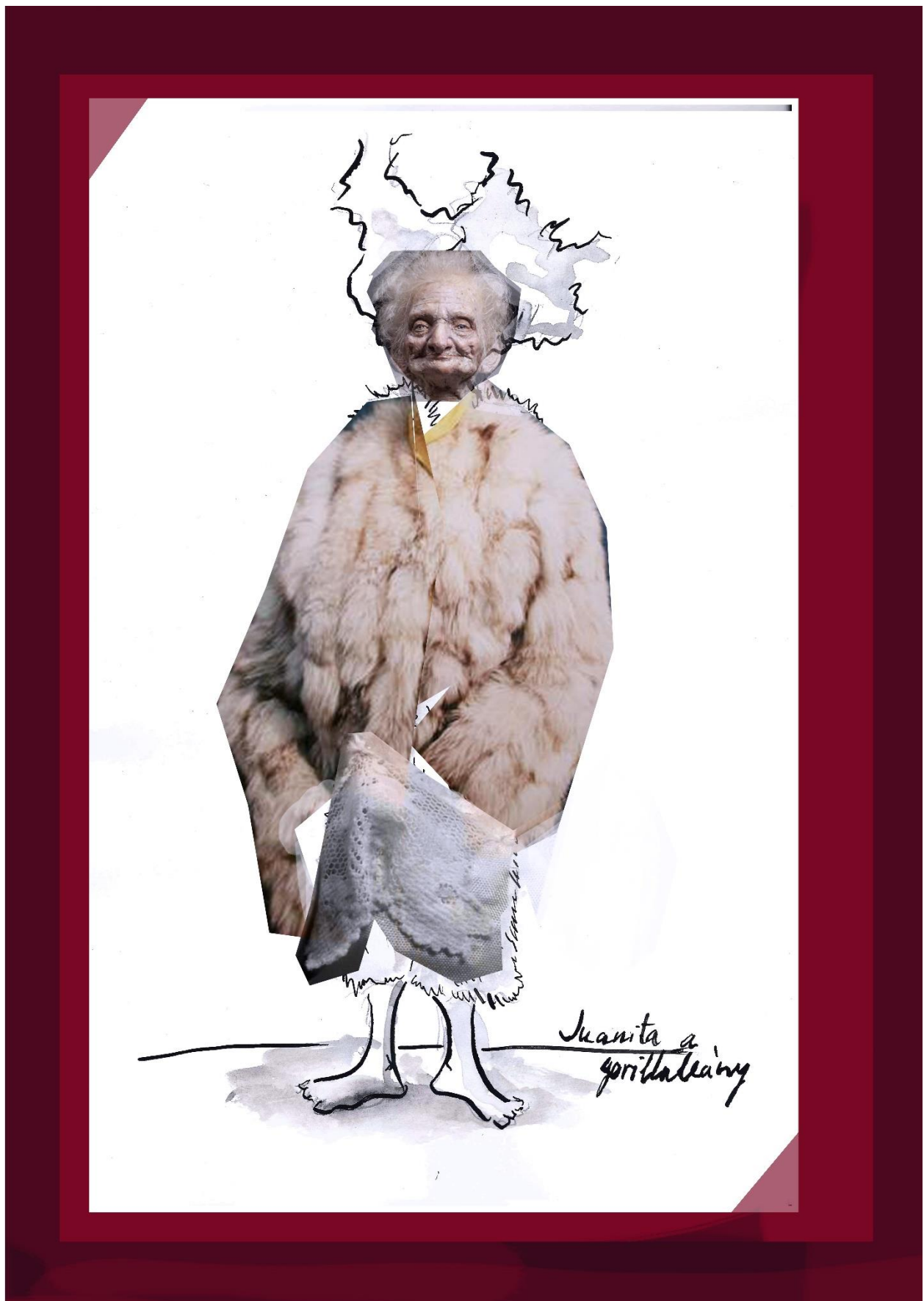

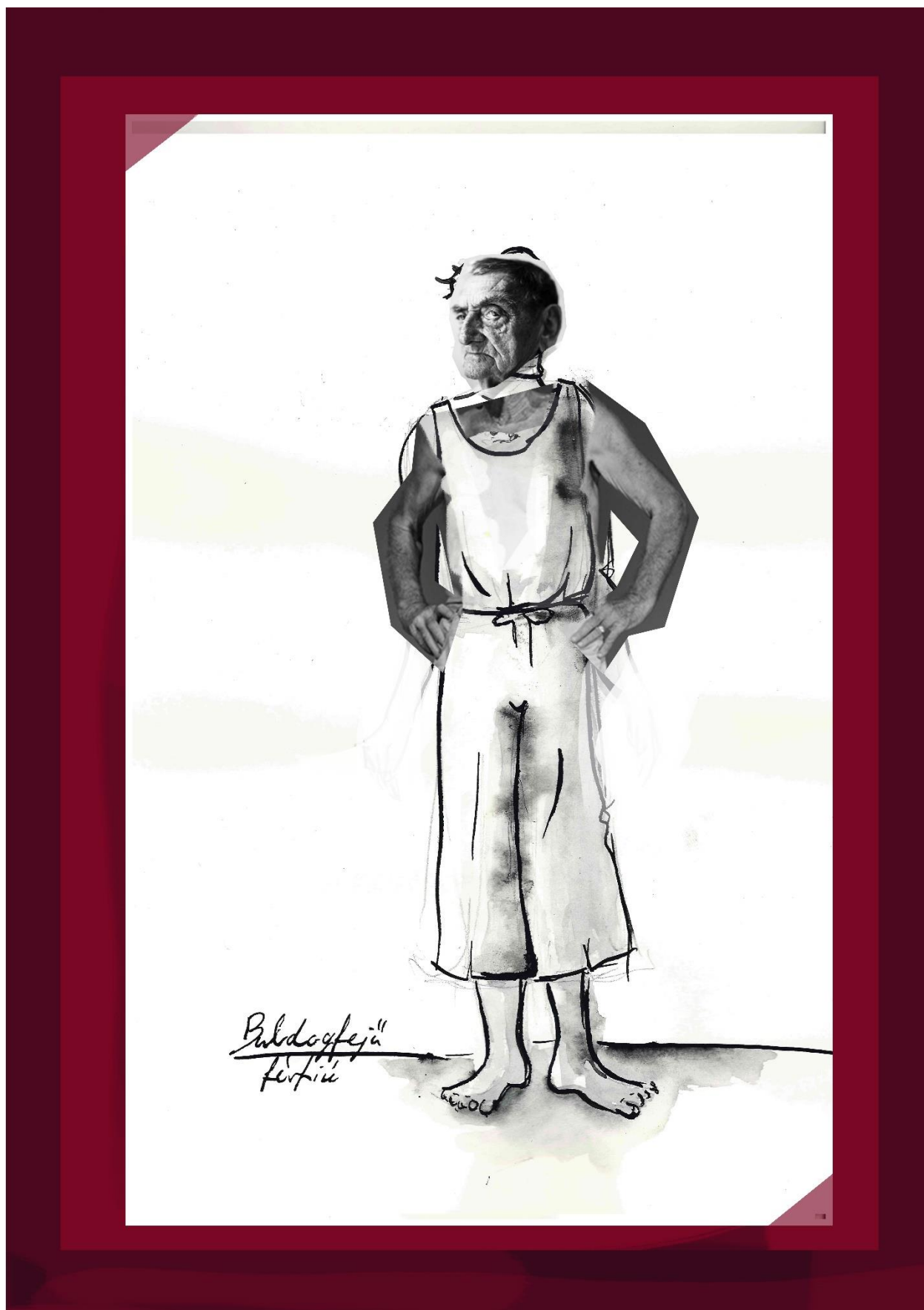

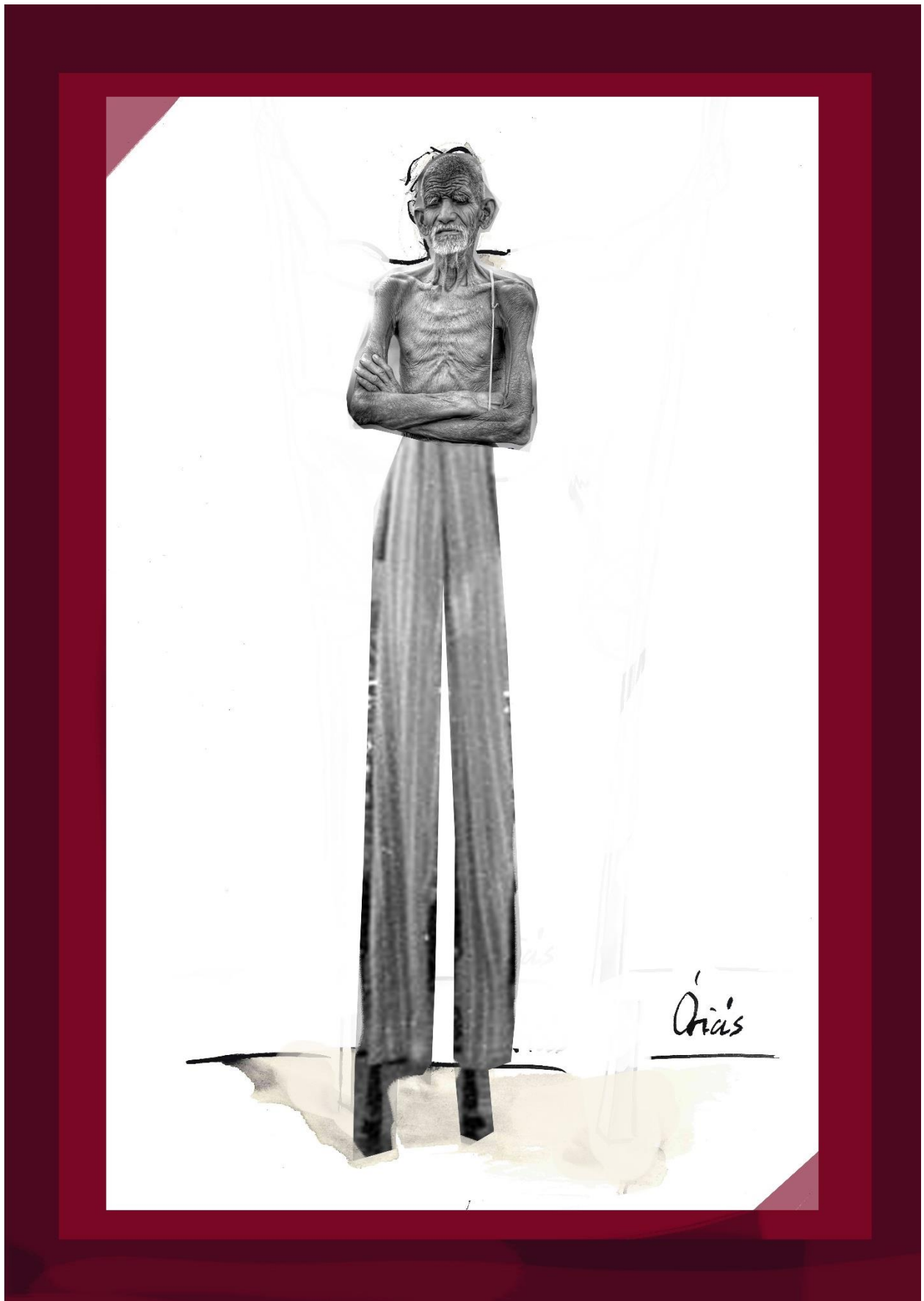

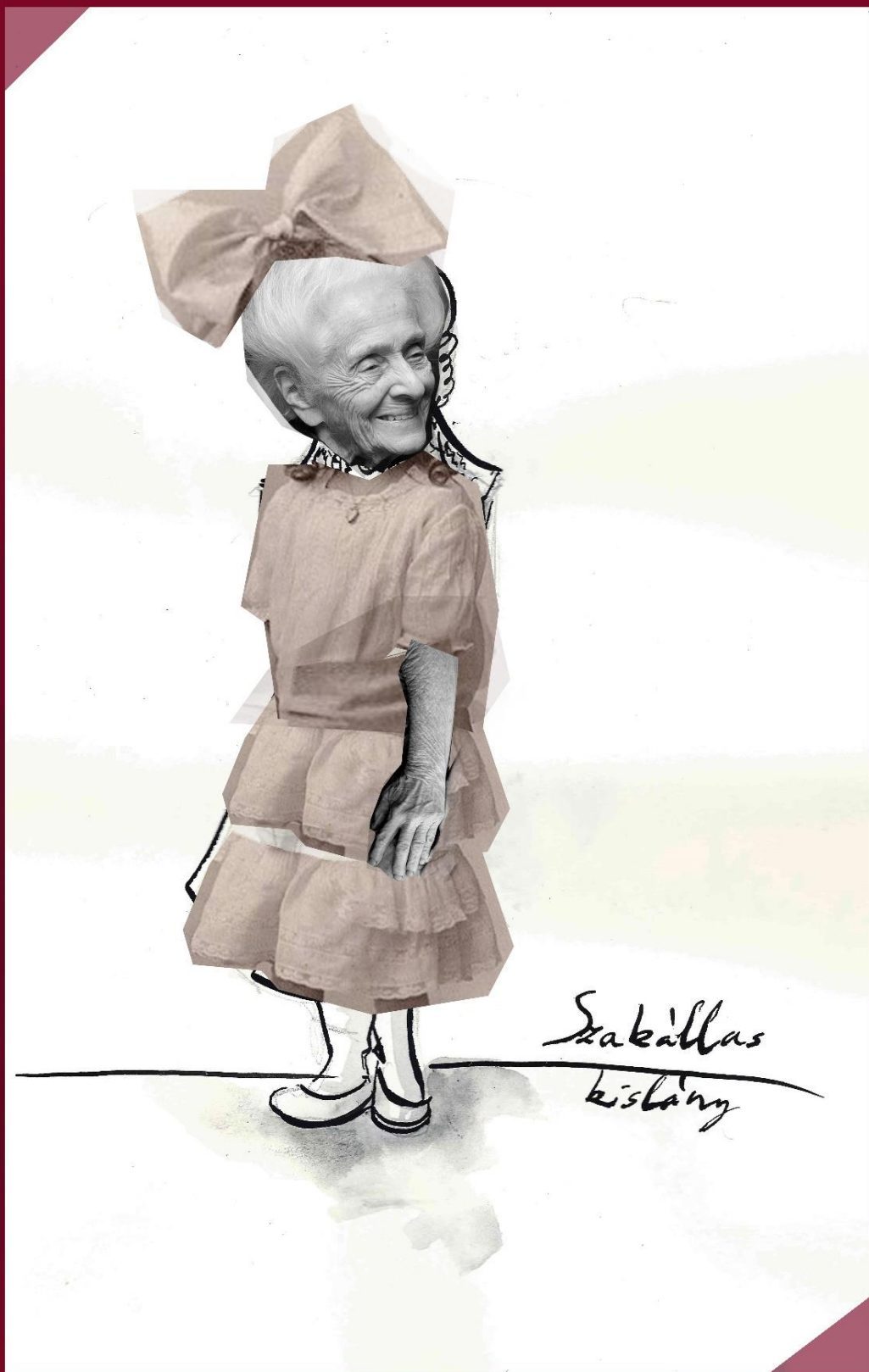

Forrásjegyzék

Ödön von Horváth: Kasimir és Karoline, fordította: Gáli József

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-magyar-eletrajzi-lexikon-7428D/h-75B54/horvath-odon-odon-von-horvath-75EAA/>

Hekli József: Ödön von Horváth (1901-1938), https://publikacio.uni-eszterhazy.hu/4704/1/5-21_Hekli.pdf

Belia Anna: Ödön von Horváth Kaposváron, Színház, 1978, március,
(https://epa.oszk.hu/03000/03040/00133/pdf/EPA03040_szinhasz_1978_03_023-026.pdf)

Nánay István: A farkasvicsorú zongora, Ödön von Horváth: Mesél a bécsi erdő- Örkeny Színház, Jelenkor ,2016. 06., 614-618,
([https://www.jelenkor.net/userfiles/archivum/JELENKOR_2016-06%20\(teljes\).pdf](https://www.jelenkor.net/userfiles/archivum/JELENKOR_2016-06%20(teljes).pdf))

Németh István: Az első világháború- a 20.század őskatasztrófája, 2014,
(<https://rubicon.hu/cikkek/az-első-vilaghaboru-a-20-szazad-oskatasztrofaja>)

Tarján M. Tamás: A Hindenburg katasztrófája, (<https://rubicon.hu/kalendarium/1937-majus-6-a-hindenburg-katasztrofaja>)

<https://m.militaria.hu/digitalis-hadtortenelem-hadtorteneti-oktatasi-csomagok-iskolak-szamara/elso-vilaghaboru-tortenete/elso-vilaghaboru-tortenete-fegyverzet-hadfelszerelés/zeppelin-leghajo>

[https://hu.wikipedia.org/wiki/Zeppelin_\(léghajó\)](https://hu.wikipedia.org/wiki/Zeppelin_(léghajó))

<https://www.jakd.hu/index.php?p=evfordulo&id=428>

https://nat2012.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_11/lecke_04_032

<https://elemzeskozpont.hu/nagy-gazdasagi-vilagvalsag-hogyan-tortent-mit-tanulhatunk-valsag>

<http://www.bibl.u-szeged.hu/ha/életmod/index.html>

<https://zanza.tv/tortenelem>

Ritz Szilvia: A humorérzék elvesztése, avagy a diktatúra nyelve Ödön von Horváth műveiben, Filkőzlöny 2021, 110-120 oldal

Ács Pál: Hogyan lettem én néger?, Hétköznapi fasizmus Ödön von Horváth regényeiben, 2013. december 19., Magyar Narancs, 76-77 oldal

M. Lázár Magda: Adósai vagyunk, A drámaíró Horváth Ödön, Színház, 1970 február, 39-42 oldal, https://epa.oszk.hu/03000/03040/00036/pdf/EPA03040_szinhaz_1970_02.pdf

Képek:

<https://fortepan.hu/hu/>

<https://fortepan.hu/hu/>

NYILATKOZAT

DUPACSA ZSOFIA (név) (hallgató Neptun azonosítója: BWF379)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: KAPORNAK 2024 év APRILIS hó 18. nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendő.

³ A megfelelő aláhúzendő.

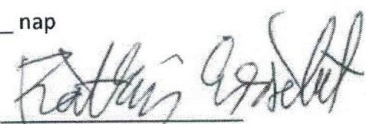
NYILATKOZAT

DULÁCSKA ZSÓFIA (név) (hallgató Neptun azonosítója: BWF379)
konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a
záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót¹ áttekintettem, a hallgatót az
irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól
tájékoztattam.

A záródolgozatot/szakdolgozatot/diplomadolgozatot/portfóliót a záróvizsgán történő
védésre javaslom / nem javaslom².

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem^{*3}

Kelt: 2024 év 04 hó 18 nap

belső konzulens

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő aláhúzendó.

³ A megfelelő aláhúzendó.

NYILATKOZAT

a záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió¹ nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Dulácska Zsófia Agnes
A Hallgató Neptun kódja: BWF378
A dolgozat címe: Kasimir és Karoline
A megjelenés éve: 2024.
A konzulens intézetének neve: MATE Rippel-Rónai Művészeti Intézet
A konzulens tanszékének a neve: Színházi Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott záródolgozat/szakdolgozat/diplomadolgozat/portfólió² egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, és az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe. Tudomásul veszem, hogy a megvédett és

- nem titkosított dolgozat a védést követően
- titkosításra engedélyezett dolgozat a benyújtásától számított 5 év eltelte után nyilvánosan elérhető és kereshető lesz az Egyetem könyvtári repozitori rendszerében.

Kelt: Bp. 2024. év április hó 26. nap

Dulácska Zsófia Agnes
Hallgató aláírása

¹ A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.

² A megfelelő dolgozattípus meghagyása mellett a többi típus törlendő.